

9. Kreutzwald, Friedrich Reinhold, 1803-1882

Wina katk : Üks tähhele pannemise wäärt jut, mis wanna ja noore rahwale juhhatusseks ja kassuks wälja on antud / [F. R. Kreutzwald]. - Tartu : Lindforsi pär., 1840 (Tartu : Lindforsi pär.). - 69, [1] lk. : ill. ; 20 cm.

b15961126

EST.MF. 3839

Wina = kask.

Maſſab walmis pokitud 10 kopp. hobbedat, chf 35 kopp. waſt.

Wina = kask.

üks tähhele pannemise wäärt jut,

mis

wanna ning noore rahwale jubhatuseks
ja kassuks wälja on antud.

Nä kui surm siin pilli puhhub —
Ratsul wadi turja peäl,
Rahwas jobnub tanso hhub
Kui neid sunnib wina heäl.
Et kül mitto wangub, tuihub,
Narub, kääpil ronnib, juikub:
Siiski teised noppest tött'wad
Rohkest wina märga wötwad,
Kunni wahwad joma mehheb —
Nago kolletanub lehheb —
Surma = oog keik mahha nühhib,
Ello = puu peält auda pühhib! —
Wata, wennike! ni tukkub,
Langeb, sattub igga tund:
Kelle parrem waim siin tukkub,
Kebda ajab wina = sund.

Tarto linnas, 1840 aastal,

teüffitud Lindworsfi pärrijatte kirjadega ja nende kulluga.

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß nach demselben
die gesetzliche Anzahl Exemplare der Censur-Comität abgeliefert werden.
Dorpat, den 14. Dec. 1839.

(L. S.)

Sensor: M. v. Engelhardt.

Hädda neite, kes wäggewad mehhed wina joma,
ja wahwad mehhed kaget joma = aega hästi seg-
gama. Iseia 5, 22.

Minnawal Gina-kuul, nattofene aega pärrast
päwa werimist, seisiwad ühhel öhtul kolm meest jutto
ajades Raja kõrtsu ukse ees, kui üks teekäija saksade
tõld neile filmi juhtus putuma. Uksel koorm, kellel
kuus priskeid wost weddajaks ette olli pantud, wennis
sam sammult tassa illokeste kõrtsu liggemale; ei wõi-
nud esimesel filmapilgul õiget aru saada, kas seisid
paigal, wõi jõudis ta eddasi. Üks neist jutto-ajajat-
test — walgeruge peaga, pitk noor mees — ütles
pilkamise kombel nabrile: Wata, mis saksama munna-
koormat seal wetakse! need tormlased tewad omma
obbose werre kulluga meie seäsketele talgud; olleks
neil ommetigi kanna wõrra mõistust nuppus, siis nad
püaksid laddusal õhto willul eddasi tõttata, ja ei söi-
taks furnomatja kombel. „Ei, wennikene“ — kostis
teine, üks kessealine mees — „neil näib middagit
willestust sündinud. Ma tahhaksin sinnoga warsti
pele toopi wina peäle kibla lüa, et tõlla telg wõi
mõnni rattas wiggane on.“ Et kule ammet-meest!
— irwitas walgepea — seppal ikka seppa joned.
sellepärrast lodab ta iggast juhtumisest sedda wär'i
õnnetust, mis ta kufrule lisä toob. Urra karda,

seppake, et tullen sinnoga fihla löma, sa wõiksid mo kehwa käest wõita ja wanna rahwa sõnna möda: sure tükkiga ennese su löhti ajada! — „Wolle sest karta“ — wastas sep — „egga ma siis tükkise peäle lähhe kehla löma; mis minna ial tö ehk fihlaga ennesele nõuan, sedda ma nelan weddelalt alla! Kehha, kes allati löetsa tulle jures rasket tööd teeb, on otsego wanna kuiwetand puu-riist, kedda turwutamata ei wõi pruksida. Selle tarbeks on Jummal wina kibbetad maailma seadnud, et kõi raske tötegiad temmast ihho kinnitust ning inge karrastust ennesele wõiksid leida. Mul on tännini, Jummal olgo tännatud, omma napsi puddelikene ifka kirsto nuktas seisnud, egga wõiks ka ennam ello-wee märjata läbbi sada. Kui ommiko warra unnest ütles ärkan, siis wannad kangest tööst rikkitud rinnad ei sa kuhhugi; pean iggakord tüf aega kõbhima ja õkima, mitmel puhhal läkkastama, egga auna ta raibe enne suggugi asfu ellada, kui saan kirsto kappist kele-kõlksu wõtma.“ — Nenda ta on, wanna wend! — kitis piikmees peäle — ma ollen kül ea polest weel alles noor, agga terwise polest nisamoto wiggane ja kitsik; win on meile rohhuks lodud, ja kui taewane Issa rahha kop-pikat õnnistanud, siis on inimese lohhus, terwise eest wolt kanda. — „Ja omma süddant rõnnustada“ — lissas sep jure — „win on aigele rohhuks ning terwele lustiks kingitud. Diska pois ja wõtta wina, siis ei tunne ello pina!“

Rüüd tõstis kolmas mees, kes silmnäost keige wannem näitis ja seie sadik ei sõnna olnud lausunud, omma heält ja ütles: „Targemad inimese, kes ennam teadwad kui meie suggused, ei lida wina koggoniste heaks waid ütlewad tedda ihho ning ingele ohjoliikkus sama, sest et ihho terwit rikub ja ingele ukkatust toob. Weel pühhapaw kahhe nädbala eest nomis. meie auwäärt õppetaja kirrikus wina jomise

pärrast kindlaste, ja kulis iggaüks õppetaja suust, kuida kõige suremad pattud wina läbbi tehakse, sest et win inimese mõistust rikkub ja õiget arro peast ärra kautab. Üks jobnud inimene on palju rummalam kui lojus! " — "Oh, sa winne pühha Sürril!" — sõimas sep — "üks sulle olle ommetigi äbbi kõrtsõ ees, ausa meeste silma nähhes seddawisi lorriseda? Minne, kui ni tark olled, ennemine palwe majasse ja kerja onni-rahwa juures, et wõttaksid sind ettelug-gijaks. Tõho, nurjato! Kui sa, sõgge, ibnuusse pär-rast wina eest ei raatsi rahhakoppikat kullutada, siis allita isi omma rahha kotti kõrwa, agga ärra tulle waenlase kael! teisi inimesti eestitama! Kui tänna mitte kallis laupäwa õhto ei olleks, kül ma so tutti siis kergitaksin. — Ota, ota, mehhikene! mis pikale kül laeno peäle jäb, se ep olle weel kingitud!

Teekäija saksade tõld weris sel filmapilgul kõrtsõ ette ja lõppetas tülli. Üks naesterahwa saks sirutas omma pead tõllast wälja, terretas ning küsis lahke sõnnaga, kos kõrtsõmees pididi ollema. Winalgitja: mees, kes seppa meelt ni wägga olli pahhantand, wõttis kühbara peast, kummardas ja ütles: Ma tah-han tedda filmapilk seie kutsuda, — ja ruttas jalla-pealt kõrtsõ tuppä. Sep ütles suud möda omma feltimehhele: Wata filmateenrid! Iak tal warsti pi-hus ja wilks jalge peäl, kos ta agga huntshansaka aiso tunneb. — Kõrtsõmees tulli, astus — saksõ terreta-tes — tõlla liggemale ja jäi kuulma, mis ausad wan-nemad temmalt pididid tahtma. — "Kas olleks wõi-malik" — küsis praua — "et wõiksid üht aiget in-imest mõnneks päwaks ennese kaisuse ja oole alla wõtta? Meie toapois jäi paari tunni eest äkkitselt raskest aigeks; ei kannata saggugi sõitmist, et kül jaig-jallat mõnne wersta maad eddast tulline, siiski s kõige wähhem pörrutamine ajab ädda ni sureks, et waene inimene kui tulle sees kissentab." — Kul

praua! — wastas förtsmif — ma wöttafsin kõigest
 süddamest teie käsfo kuulda, agga asfi ei olle foggo-
 niste wõimalik. Meil on wägga kitsas ellamine, polle
 ennam rumi majas, kui üks weife kambrifene, kauba
 kambri kõrwas, kos wieingelise perrega sees ellame.
 Ei olle sedda wähhematti nuffakest majas, kähho ai-
 gelle rahholist sängi wõiks seada. Saksa kamber on
 opis ärra laggunud, ei anna wihma egga tule warjo.
 Lubatakse kül igga aasta uut ehhitada, agga weife
 wald ja uutmodi põlloarrimine, kos wilja-wälli eina-
 maats tehakse, ärjapäid, kurreernid ja kaste eina-
 külwatakse, sured saksama-lamba karjad petakse, ei
 anna mahti middagit ehhitada. — Praua kulas jär-
 rele, kui kangel teine förts pididi ollema ja sai was-
 tüst, et liggi kahheksa wersta maad teise förtsoni.
 „Paljo maad siis mõisa on?“ — küsis praua jälle.
 Förtosomees kostis: Meie mõisa petakse kuus wersta,
 ehk wõib rohkemki olla, wõi sedda maad muud fegi
 on mõetnud kui wanna hunt omma sabbaga. Mis
 ahi meie mõisastki lota? Sakso ei olle koddo; aida-
 mees — wõi aida-issand, mis ta on — ei oska muud
 kui kartohwliid muldada ja neist talwifel ajal karthowli
 wina ajada: sellepärrast ei jookse ennam förts heaste,
 egga lähhe mu asfi ka töime. — „Armas förtso-
 mees!“ — pallus praua — „mis nõu meile sinna
 siis annad?“ — Oh, minno kallis prauafene! —
 ohkas förtsmif peat fratfides, otsogo ollens sealt püü-
 nud ennesele parremad nõu otsida — kui pitkale
 minno sugguse nõu siin wõib ullatada? — Sedda
 üteldes juhtusid temma filmad wina-wasto-pannija
 mehhe peäle langema, ja otsogo olleks ta foggematta
 furt õinne leidnud, hüdis ta rõmsa filma ning meli-
 kuse sõnnaga: Wanna wadder, Sunni Mihkel! sul
 n laddus rumiline ellomaja, klasafnatega kamber,
 ka ning leiwakörwast ka: kas sa ei tahha ausa praua
 wimist täita ja aiget ennese wõle alla wõtta? „Hea
 tega,“ — wastas Mihkel — „kui többine sellega

eppib, mis temmale jõuame pakkuda. On tallorahwa
 asfi, kuidas ausad wannemad isfi sedda ärrateädwad,
 sellepolest waewaline, et kui ta nõu ja jõudo olleks
 mõnda parremat murretseda siiski sedda ei oska.
 Agga ma tahhan kõigest süddamest jõudo möda wan-
 nemate õppetusse ning kässo järrele aige eest oolt
 kanda. " " Sai praua kuulda, et Mihkli tallo nap-
 pilt werst maad kõrtsust emal olli, piddas ta nattoke
 aega teiste sakstega nõu, ja kui olliwad ühhetisega
 asja ommal keelal läbbi rāfinud, ütles praua Sunni
 perremehhele: "Meie jättame aiget sinno wole alla;
 kanna temma eest murret, kui olleks ta sinno laps
 ehk süggulane, kül meie taggasi tulles keif sinno waewa
 ärratasjume." — Mihkel olli kuulnud, et sakside
 teenrid issekeskes Lätti-keelt rāfisiid, sellepārrast ütles
 ta prauale: " "Nulik! praua! teie sullased rāgiwad
 wõerast keelt, sellepārrast kardan ma umbkeelisi aiget
 majasse wõtta: kuddawisi meie keelemurrega seäl tõime
 same? " " "Meie aige" — kostis praua — "rāgib
 kui minna selgeste maa-keelt, olleme mõllemad Tallinna-
 maal sündinud ja üllesse kaswanud, agga nüüd mitto
 aastad jārriistikko Lättimaal ellanud. Dlle hea mees
 ja juhjata meile nüüd teed, et sinno ellokohta same.
 Meie peame püüdma õ willul weel tüf maad eddasi
 sõita, sest päwad on ülleliga pallawad." Mihkel nim-
 metas, et tallo wasakul kael, esimesse metsa salgo
 tagga, waggo kolm sure maantee äres piddi ollema,
 ja ruttas sakstega minnema. Wannu perremees kāis
 teejuhiks tõlla kõrwas, wõera prauaga head mõnnu-
 sad jutto ajades. Praua kuuldas lahke kõrwa ja süd-
 damega, mis Mihkel rāfis.

Nipea kui tõld kõrtsu eest sai lahkunud, hūdis sep-
 wibhase melega: "Oh, sa libbekeelne kõrwa-us!
 Nüüd melitab ta poolsurunud innimest omma majasse,
 sedda mõnne päwa pārrast mulda mattab, ja nurja-
 tumal kombel surno rahha ja rideid ennesse'e ärwib;

wõib olla, et saksad weel mattukse fullo pealegi ärra tasuwad. — Wõtko se ja teine kõik libbeda keelega pettised maa peält." — Wõlle karta, — ütles walgepea — et Mihkel suurt makso saab; efs sa ei näinud, wennike, mis kitsikud saksad nad olliwad; ei mitte sutäit wina radfinud kullutada. "Tulle Hans!" — kutsus sep — "lähme wõttama kortel wina, kellega omma mele aigusse kurgust alla loyputama." Mis sa, wanna wend, ennast akkad minno pärrast kullutama, — tungis Hans suga wästo, agga südda ja film põllesid wina peäle, sellepärrast tõttas ta seppa kanul kõrtso tuppa, kos nemmad wina jues ni kaua lorrisesid, kunnii mõistus peast opis ärra kaddus ja jalg ennam koministamata ei wõinud koddw pole käja.

Sunni Mihkli tallo andis peält nähhes tähhele, pannija innimesele selget tunnistust, et perremees wolelik, nõukas ning tark majapidada olli. Kõik woned, kattused umbning õueajad ollid korraliste seätud, kindlad ja tuggewad; kofksanid, reed, põlloarrimise riistad ja muud majapidamise tarwilised asjad seisid korra pärrast warjo al; kaks rautud wanfrid ja üks kahherattaga kaarik ollid rehhe al; ikked, obbose taused, ohjad, kõied ning muud sesuggused ripused toa ukse kõrwas warnas. Du olli puhhas ja ärrakorristatud, otsego olleks Mellipühhi ehk mingi sure piddude Laupäw olnud. Puhtaks kãritud puuriistad lãikisid kui walged nuffud, naesterahwa au kulutates, aida essikus; toa-ja kambripõrrand olli angerwaksõa õjedega ja puulehtedega õllekülwatud, kui pulmamaaja põrrand. Agga, mis kõige ennam ausa perremehhele kituseks tulleb nimmetada, olli üks kaunikene õllekõhhi lauda kõrwas. Sel tallomehhel, kes seddawisi õskab majapidada, ei juhto ialgi sõnniko pudust ollema, egga sunni tedda ka ädda kewwadisel ajal lojukse toito juitsetand kattuselt minna laenama, ehk põllo

Kossutamist lõpetese sittamise volehks jätta. Kui põld korra järvel wilja peab kandma ja perrerahwast toitma, siis on tarwis ka põllule tubliste rammu anda.

Kui tõld wärrawa suus seisma jäi, kutsus Mihkel omma perrerahwast wälja, käskis ruttuste kambriise puhtad sängi walmistada, aitas isse põja ja sullasega aiget tõllast wälja tõsta, ja tallutasid tedda siis ende naal kambriise, kos ta ni kaua toli peäl istus, kunni säng sai walmis kohhentatud. Sakjad ollid sel wahheajal ka tõllast wälja astunud ja rõmsa süddamega kenna majapiddamise luggu tähhele pannud; praua kitis dolelikko perremeeft wäega; õppetäs siis wanna perrenaesele weel mõnda aige rawwitsemise pärrast, pallus perrerahwast, äddalise cest muret kanda, andis perremehhele kümme rubla rahha misga üht ehk teist aige tarwituseks pididi ostetama, ja lubbas Tallinnast weel arsti-rohto läkkitada. Summalaga jättes andis praua aige teenrile kät, ja pühkis — tõlda astudes wee pissaraid ommast filmist. — Meie lasseme nüüd sakjad omma teed minna, ja watame, kuidas luggu aigega jääb.

Waene äddaline olli wigades omma assemel maas, watas kurwa näoga wõera rahwa peäle, kes ta sängi ümber seisiwad ja ei rääkinud sõnna; temma mõtted käisid kaugele, tuttawade ja ommaksete pole, ja kui siis kartus süddamesse tõusis, et Summala pühhanõu mõda: sin wõeral paikal ajalikko ellopawade raja piir wõiks olla, kos ing kehhapaelust, otsego liblekas tuppest, täjelikkuma ellusse jõuab, siis wõib igga üks isi ärra arwata, mis nukrad mõtted aige süddant ligutasid. Perrenaese lahke küsimise peäle: mil ajal ja kuddawisti aigus olli affanud? andis aige seggatset wastust, sest et sure walloga jampsimine peäle kippus. Mittokord hüdis ta waljo heäleaga: minna süddameft pistetakse tullise orraga läbbi! — söimas siis jälle wina ning wina jomist, kahhetset omma

isfa, fedda wina: pörgus ütles ollewad, pallus Summalat, pattuse ingele lunnastust sata, ja räkis weel paljo muud weidrad jutto. Ürikese aja pärrast ütles perremees pojale: „Meie ei oska siin middagi kerkitust aigele teha, sellepärrast, Jürri! olle wirt pois, panne noor linnalak weikese kaariko ette ja to wanna Toa-pappa seie. Temma on üks ellatand möislik wanna inimene, pikem elloaeg sakjade teender olnud, mõnda maa ilmas öppinud ja näinud, kes teab ehk wöib ta meile head nõu anda.“ — Jürri ruttas filmapilkult isfa käsko täitma. Aige pallus sagedaste jua, agga perrerahwas kartis temmale nipaljo anda, kui ta tahtis. Perrenaene arwas aigusse kangeks süddame rabbandusseks ja fitis nõuks: nattukene püssi rohto winaga sisse anda. Minne, Lisokene, kermeste — fundis tütrile — to aidast isfa püssirohho sarw ja wina puddel seie, et same rohto walmistama. Aige pallus wasto, ei ütelnud ennast wina foggoni pruksiwad. Serdamaid affas ta ni wöeraid juttusi ajama, et perrerahwale irm peäle tulli; ei tunnud ta feddagid ennam, kes sängi ümber seisiwad, ütles ennast mõrtsoka pesfase juhtunud, kos tedda winaga tahheti ärra tappa; küssendas sure heälega: „appi, appi! nemmad annawad mulle wägigise kihwi sisse!“ kargas mittokord assemelt ülles ja kippus koddoo minnema. „Luggu on meie aigega wägga kahtlane — ütles perremees wanna rahwas peab fedda kurjaks märkiks, kui aiged fojo immustawad. Tulge, lapsed! laulame ühhe laulo: wersikese maddala heälega, et suur Summal ta waese peäle wöttaks allastada ja temma ädda fergitada.

Dmniko foit olli jubba wäljas, kui Jürri Toa-pappaga taggasi jõudis. Wanna Toa-pappa, kellele lapsed ja wannad muud nimme ei annud, istus aige sängi ette, watas terraselt, mis többine teggi ning räkis, ja ütles wimaks perremehhele: „Siin põlle

parremad nõu, kui peame kopsu werd lastma. Wata, mis waewaline ja lühikene ta ingetõmbamine on: ninna sõõrmed ajawad ennast kül lajale, agga rinnad ei tõuse suggugi, waid ingab ennamiste kõhuga; südda peksab kui lind sees ja ihho on kää katstes tulline; silmanäggo kõik ülles turfunud, punnane, filmawalged punnetawad ja silma terragi seisab laiale. " " Mihkel panni selle nõu wasto, arwates, et raske aige, muidogi ram ja wõimato, werrelastmifega weel nõrgemaks lähheb, ja kui siis ärrasurreb, wõiksid safsad surma adrilastmise süüks arwata. — " " Werrelastmine " " — kostis Toa-pappa — " " wõib mõistmatta kombel innimese igga lühhentada, ja on, parrako Zummal! jubba mitto meest enne aego aua sängi heitnud; agga nisuggused õnnetused ei wõi werrelastmise süüks arwata, waid tulleb sü rummalusele, kes seal paikus adrid lastis, kos ei tohtinud lasta. Kui innimeste ulgas forra prugiks on wõetud kõige tühja wigga ja aiguse pärrast werrelastmifest abbi lota, siis wõib iggamees arwata, et seal jures paljo kahjo sünnib, pealegi: kui adrilastjad werreimmoga isseärranis ka rahhaimmolised on, ja werresoont aige rahha knruga ühtlase püawad tühentada. — Seält se siis tulleb, et nisuggused ahned mõistmata werrelastjad — aige wigga ja jõu pärrast oolimata: iggas kohas werd lastewad. Üksford — ma ollin weel alles poisikene ja wanna kaddunud isfaga tee peäl — juhtusin õfeks Walgma küllasse, ühhe nõuka tallusse, kelle perremees meiega kaugelt suggulane, ja sedda puhku wägga raskest aige maas olli. Kõikist olli märki, et wanna innimese ärra põddenud kehha rammota ning nõrk olli, ja kui üfski rohhi abbi olleks wõinud sata, siis olleks se nisuggune rohhi piddand ollema, mis rammo finnitäs ja jõudo kossotas. Agga ühhe mõistmata innimese rummala nõu järrele ollid perrerahwas adrilastjat senna kutsunud, kes meie kõikide silma nähhes julgeste wanna taadi kaela siddemega finni tõmbas

ja kaela sonest werd lastis. Esi otsalt jooksis werri kauniste, siis jäi wähhemale, ja lõppis wimaks, kui wannamehhe rinnad akkasiid korrisema, opis ärra. Adrilastja tahtis teise sone sisse weel sopsida, agga jubba murdis wanna innimene filmi, ja kui sidde kaela ümbert lahti sai: olli ing läinud. Ei aita nõdra innimese wõimus Summala nõu wasto — ohkasiid suggulased, panniwad käed kokko, pallusiid Issa meiet, laulsiwad paar salmi surma lauludest ja andsiid ennast — kui furno olli pestud ja ridesse pandud — rahhule. Minna ei wõinud öö otsa filma kinni panna; allati seisis pöddenud innimese kujo minno waimo ees, kellele otsego seale noaga eile kurto pisteti ja kelle ellohko wimse werretilgaga wälja kurnati! — Teisel ommikul ütlesin tee peäl isfale: mul olli eile öhto werrelastmise jures ni kolle, kui ollesid nad wanna onno ärratapnud; ei wist wõinud adrilastmine hea olla? „Kes Summal sedda teab, — kostis issa — innimese sündimise- ja surmatund on taewase Issa käes! ehk wõib ka olla, et werrelastmine wanna onno päiwi lühhentanud, agga jellepärrast on ta nüüd parremas ellus, kui meie wae sed pattused siin ajalikkus äddaorgus!“ — Ei läinud se öhto wanna onno surmaga ennam mo melest; mittokord töusiwad mul ihhokarwad püsti, kui selle asja peäle mõtlesin: et mõistmata werrelastmine wanna innimese ello päiwi olli lühhentanud. Kes sedda wõib teada, kui mitme innimese elloaeg jubba seddawisi ärra näppistati? — Kui mehhe ealiseks sain, siis õppisin ennesele werrelastmise ammetid, lootes se läbbi mõnda õnnetust ärra kelata, sest ma ei lastnud ial muido werd kui tohtri kässo ja õppetuse peäle. Meie wanna kaddunud tohtri herra — Summal andko ta ingele rahho — kes sedda teadis, fitis mind ja andis mulle iggakord mõnda head juhhatamist werrelastmise pärrast. Kui üks noor ehk wannemki tug-

gewa fehaga innimene äffitselt aigeš jääb, kange pišmine rindade al ehk maialgi kohhal on, ja wallo inge tömbamise ning kae litsutamise jures raskemaks lähheb: siis on tarwis warsti adrid lasta. — Nende märkide järrel ollen ma elloaeg paljo innimestele werd lastnud, agga põlle ma Sunmal tännatud kellekile liga teinud, waid iggakord enamiste kaunist abbi saatnud." — Sedda räkides olli Toa-pappa omma adriiustad wälja wötnud, aige kurra poolt käewart punnase siddemega finni köitnud, ja paar filmapilko pärrast sedda jooksis werri sonest talriko peäle. Inge tömbamine läks sedda mahti lahhedamaks, jampsimine andis taggasi, ja kui ader finni sai pantud, ütles aige ennesel üht rasked kiwwi süddame peält ollema ärra wöetud. — Toa-pappa kelas tedda räkimašt, andis majarahwale mõnda head nõu, mis aige jures tähhele panna ja tehha olli, ei käskind muud jua anda, kui selged kaewo wet; kui söki immustaks — weddelad tango leent, ja kui többine piddi iggitsema, siis käs kis tedda hästi finni katta ja nikaua riete sees piddada, funni iggitsemine isse ennesest otša lõppeb.

Kolm näddalad pärrast üllemal rägitud juhtumist istus ühhel pühhapäwa öhtul Sunni Mihkel omma poja ja sullasega toa ukse läwwel; üks noor mees, sakfawärki ridis, filmnäost ärra lõppenud kui innimene, kes rängaste aige olnud, istus ollest punnutud toli peäl nende ees ja näis maggusad jutto ajama, mis perrerahwas ni terraselt tähhele panni, kui ollešid püüdnuud igga sönna räkija suust filmaga finni wötta. Mitto luggijad on wiisiste karwato-näoga jattomeest ärratunnud, sellepärrast ei prugi neile siin kohhal nimmetada, et ta sesamma Lättima sakfade pois olli, sedda werrelaskmise korral filmist ärra kautasime. Kuddas etdespiddi luggu temma aigussega olnud, kudawisi Sunmala arm temmale jälle terwist finkinud:

sedda lodame selle kirja sõbradele teises paigas teada anda. Nüüd tahame nattofene aega terweks sanud innimese wisakad jutto kuulda, ja mõnda head, mis seält feest leiame, ennestele õppetuseks ning elloparranduseks tähhele panna. Andko Summal nende seemne iwwadelle õnnistust, et meie süddames arritud maad leiaksid, ja üksford saddafordselt wilja akkasid kandma.

„Kül kärnar teab, kes puud on istutand:

Et õit ning wilja tullew aeg saab toma!

„Lätti-maal on“ — räkis wõeras mees — „nisuggusi innimesi paljogi leida, kes ennam wina piiska omma suhho ei wõtta. Kui jooto ehk piddo neil majasfe juhtub, siis jowad öllut, agga iggamees wõttab ni meelt möda, et joobnud innimest nende ulgas ial ei leita. Nisuggused kassinad innimesed asfutasi enneste keskel — kui sedda enne wõera ma rahwalt olliwad kuulda sanud — üht seltsi, kelle liikmeed kiriko-õppetajale ehk muu ustawa mehhele wande assemel kindlaste tötawad, et nemmad isse enneste egga omma maja rahwa tarbeks wina ennam majas ei pea, ei wina tilka suu sisse ei wõtta, egga ölle wai muu fange jofiga ial omma meelt ärra ei segga. Nisammoti tötawad nemmad ennast jodikude seltsi eest oida ja seält pöggeneda, kos üks ehk teine wina ehk öllega omma mõistust rikub. Egga mõtleja innimese südda lähheb römfsaks nisugguse jodu kohhal, kos innimesed kui Summalast lodud mele mõistjad loomad, innimese kombel ühhe teisega römustawad, ja ei mitte jomise patto läbbi rummalamaks ei lähhe kui moistmata ellajad. Win on üks pörgu pael, kellega kurri waim innimesi omma wõrku püab! Kes ennast jomise abhelade wangi annab: lähheb iggaweste ukka. Ei wöinud kawwal effitaja suremat kahjoteggiat innimestele sata, kui et wina majust süddamesse asfutas; sest win, ei rikku üksi innimese ihho

terwit ärra, waid kautab ka mõistust peast; üks job, nud inimene ei tea, mis ta teeb ehk rägib. Subba Apostel Paulus nomib ommal aial jomise pärrast, kui ütleb: Jodikkud ei sa Summala riki pär rima. Misammoti kirjutab ka Apostel Petrus risti rahwa foggotustele: "Olge kassinad ning wal wage!" Need pühha kirja, maenitsemise sõnnad on meie päiwil wägga tähhele pannemise wäärt, sest aast aastalt wõttab ülleliig jomine ennam mele wal da rahwa keskkel, ja toob waesust, ädda ning willet sust tuhhandete peäle. Mehed, naesed ja lapsed lak kuwad wina ennestele uffatusseks, mis läbbi ello ön ja inge rahho ärra kaub ja kurjusse iddo emma pi maga jubba lapse sisse lähheb, kus ta aega möda sureks puuks ülles kaswab. Kus wannemate eenkujo kõlbamata on: mis seäl lapsest wõib lota? Kudda känd, nenda wõsso; kudda mänd, nenda kasso, ütleb wanna tark sõnna. Kui mele tulletame kõik kurja, mis meie paikul ehk majal ma-ilmäs tehakse, kül siis leiame, et surem ulk willetsaid eksijaid jobnust peast kurja teggiaks saiwad. Wargus, riidlemine ja isse ennesele otsateggemine sünnib ennamiste jobnud me lega. Ehk mis majapidajad, tööteggiaid wõi lapse kaswatajad ühhest jodikust wõib lota? Kes isse en nast ei oska wallitseda, kuddawisi mõistab sesuggune teiste eest oolt kanda? — — Nenda kui win ello õnne ja inge rahho ärra kautab, rikkub ta ka kudda üllemal nimmetasin — ihho terwit ja lühhendab in nimese elloigga. Wägga arwaste on sedda nähha et üks jodik wannaks saab. Wina-kihwt urib aega möda innimese kehha ning sissikonnad läbbi, kui tõuf wan nad puu-ristad, mis wimaks isseenneses ärra pudde newad. Kes omma mõistust ial wina kätte wangi andis, se on kät ennese wasto üllestõstnud, ja peab kui isseennese waenlane kurja kasso möda ihho ning ingele uffatust peäle saatma. Ma wõiksin teile paljo

nisuggustest õnnetustest räkida, agga kui affate jär-
rele mõtlema, siis leiata sedda kurja kõifis paifus
küllaltegi. "

Se wõib küll olla, — ütles Sunni Mihkel — et
ülleliig jomine paljo willetsust ning ädda innimeste
peäle weretab, agga siiski arwan ommas rummalus-
ses, et kassin wina-prukimine, kos innimene päwas
üks ehk kaks parrajat sutäit wõttab, kahjo ei wõi
tehha.

Lättimees wastas: "Kahjo on iggakord surem,
kui arwatakse, sest immo kaswab winawõtmisega aega
mõda. Kes ühhe sutäjega allustab: lõppetab mitto-
ford ühheksateistkümnega. Urwaste on wina-
wõtjat leida, kes ühtepuhko nenda ennese ülle walwab,
et ihho immude wallitsusse alla ei lange, ja winawõt-
mine waimo waenlaseks ei lähhe! Misuggusest õnne-
tumast ütleb pühha kirri: "Minna ei tee mitte
sedda head, mis ma tahhan, agga ma teen
sedda kurja, mis ma ei tahha." — Eluajal
on nisuggusid filmapilkusid paljo, kos meie nõddrusse
läbbi õige tee peält ärra ekses kurja wõimusse kätte
sattume; sellepärast ei tohhi innimene ennast ial om-
ma kindlussega kiitelda, waid peab ühtepuhko ennese
ülle walwama ja iggapäw allandlikult palluma:
"Ärra sata meid mitte kiusatusse sisse!" —

Kui innimene — küsis Sunni perremees —
wina-sutäit rohho assemel wõttab, egga ta siis om-
metegi kahjo ei te?

Lättima pois wastas: "Ka siiski wõib ta mitto-
ford suurt kahjo tehha. Mitmed wiggad ning aigus-
sed on sedda wärki, et sedda wähhemad winatilka ei
falli, waid winaga rängemaks lähhewad. Peab sag-
getaste juhtuma — kudda õppetud tohtrid rägimad
— et aige siisikond sure wallo ning pallawaga ärra
kõrbe ja üllesse tursub, kui keel tullise leemega.
Müüd teab iggamees, kes wina põllenud keele peäle

wõtnud, et wallo sur. Is ja keel fangeks lähheb; agga kui külma wet suus petakse, siis annab paistetus ning wallo peagi taggasi. Kui sedda ühhest piisufesest liimest nähha, siis wõib arwata kuddawisi luggo, kui keif sissifond nisugguses äddas on. Kos win ehk wina sarnane aigele head wõib tehha, sedda ei tea muud kui arstid, kellel innimeste wiggatused ning arsti rohho rammud teada on. Rohhi, mis ühhe wiggale abbi toob, wõib teise wigga jures surretada; mis — parrako Zummal! — winaga saggedaste jubba juhtunud. — Ei wõi üht pruki süin nimmetamata jätta, mis läbbi wägga paljo kahju sünnib; se on, kui mõistmatad ämmad nurga naesele pärrast looma sündimist wina annawad. Nurga naesele on win ennamieste iggakord kihwtiks! ja kui suur Zummal siin ja seal surma ärrakelab, süiski jäwad nisuggused willetsjad emmad ennamieste elloajaks pödduriks. Agga olleks kuskil kohhal prugiks wõetud, haua peäle märki panna, kos üks nurga naene ingab, kedda win tapnud, kül siis teie nääksite: et surem ulf wina katko kätte ärra löppes! — Ükskaks ükskord kõik haua rünkad ülles tunnistama, mis pärrast nende surnud ellust piddid lahkuma, siis kuleksime meie ehmatades ning wärrisedes: et wina katk kõige wäggewam ello: waenlane ma:ilmas on! — — Isseärranis pean teile, armas perremees, weel sedda meele tulletama, et innimene, kes ennast forra winaga öppind arstima, wimaks kõiksuggu wiggad omma külles tunneb, mis tedda sunniwad wina prukima. Pea on winawõtjal kõht aige, pea rinnad finni, pea pudub sögi:isso, pea waewab tedda pandworm, pea pannewad solikad temma süddant wirtsuma. Kes jõuab kõik ütlesluggeda, mispärrast üks jodil ennast winaga lähheb arstima. "

"Ma tahhan teile üht kurwa luggu juttustada"
— rätis Lätti pois eddesi — "kellest süddame liku

mata ma ial ei wõi räkida. Minno wanna faddu-
 nud isfa olli elloaeg möisa mees ja ennam kui kolm-
 kymmend aastad wannaks fannud, ene kui wina affas
 prukima. Möisa seäduse järrel anti igga pühha-
 päwa ja tähtpühha ommikul meestele ja ellatanud
 naesterahwale üks sutäis, tüttarlastele poolsutäit wina;
 kes wina ei wötnud, sellele anti toop öllut. Olli mo
 isfa mõnned aastad järrestikko omma pühhapäwa
 ommikust sutäit wötnud, siis affas ta ennam maggu
 tundma ja wöttis ennesele nõuks: wina majas affata
 piddama, kellest — kudda ta faddund isse ütles —
 päwas ühhe weike tropsikese köhhorohhuks wöttis.
 Nüüd juhtus õnnetumal kombel meie aida-mees ärra-
 surrema, mispärrast saksad wilja-ning wina-aita minno
 isfa wallitsuse alla andsiwad. Aidamehhel olli möisa
 poolt lubba kolmkymmend kuus toopi wina iggal aas-
 tal prukida, sellepärrast wöttis mo isfa iggapäw omma
 paar täjelikko sutäit wina, ja andis mittoford ka
 mullegi — kes ma sel ajal kümne aastane poisikene
 olin — klasi põhjast wina-pisakest rübata, üteldes:
 se on meile rohhuks lodud. Pühhapäwal, ehk kui ka
 näddala sees lihha-wagen laua peäle tulli, wöttis ta
 söma wahhel teise sutäje, kiites, et se läbbi ei pid-
 dand tiiskuse aigust ennesele sama. Teiste wasto
 kuulsin tedda saggedaste räkima: Win annab rammo
 ning sögi-iso ja parrandab süddame-woolmed. Ei
 olnud minna egga ükski teine sedda ial isfast näi-
 nud, et ta winaga omma meelt ärrarikkus. —

Süiski sündis ühhel Jõulo kestmise pühha õhtul,
 kos meie wanna praua toatüdruko pulme peti, tem-
 bitud ja maggusaga ärraseggatud soja-wina — kedda
 punsiks nimmetati — pulmalistele rohkeste jua anti,
 mis suurema ulga meeste silmad pillusele panui, pead
 tuuslaseks teggi ja mõnned jodikud laua alla kük-
 ferdi lükkas: et ka minno isfa ülleliga määri olli
 sanud. Sel õnnetumal õhtul märkasin ma esimest

forda, et Jummal parrako! isfaga ennam bige luggo ei olnud; — silmad paistsid tal wöerad, feel olli fange suus, ja ajas ni weidrad ja rummalad juttu et jölle olli sedda peält kuulda. Emma istus nukral meel nurkas, rättifuga filmi pühkides. Pulma färä tuuris kuffe lauluni, agga minno isä uinus jubba söma laual maggama. Teisel ommikul kuulsin emma isfaga kurwal meel nurrisema, issat palludes wina-wötmist mahha jätta. Issa törkus köwaste wasto, ütteldes: Egga ma sepärrast jodik ep olle, et igga päw enne söma omma sutäje wöttan, ja ükford jodu kohhal teiste söbrade seltsis nattufene nokka werristan; mul on sellepärrast ikka selge tarf arro peas, jõuan ausa leiwawannematte käsö täita ja omma tenistust üllespidada; ehk kas ma ei olle worna mees! ommiko warra ning öhto ilja platsis? —

„Näddal pärrast Mihkli päwa olin isfaga fubja majas warrul; emma olli koddö jänud. Warru perres anti wöerastele wina ja öllut rohkeste jua. Warrult fojo minnes jäi isä mul wanfril maggama; kui koddö saime ja ma tedda püdsin ülles ärratada, läks tal meel wägga pahheseks, ta söimas, wandus ning ähwardas mind, kes ma ennese teades ei mingi süüdlane ep olnud. Ma pannin rafkest peästetud obbose paigale ja puggesin tassa illokeste tuppä maggama; isä jäi torrisedes talli. Ommikul warra ärratas emma mind unnest ja küsis: kus isä eile jäi? Minna kostsin ehmatades: Ets isä magga fängis? — Oh, minno Jummal! — ohkis emma — isä ei olle eile öhto koggoniste fojo tulnud; mis meist waestest selle looga wimaks saab! Ma fargasin wirks assemelt ülles, ajasin rided fireste selga ja ruttasin talli. — Seäl maggas isä willets obbose kõrwas, tühjas latris wiisut ölle sassi pea al, suur ofse unnik kõrwas ja rided köik ofsega innetumaks tehtud; ta norrises wägga rängaste. Ma ärratasin önnnetumat üllesse, agga läks

tlit aega rapputades, enne kui raskest unne paelust peäsis ja märkama sai, kos ta olli. Muido olli isä mul wägga ferge unnega, wirt mees, kes wäbhese käe putumisega assemelt püsti fargas. — Nende kahhe aasta sees, mis ma selle peäle weel wannematte jure jäin, juhtus nisuggust wina-wähsitust mitto forda; wanna isä wöttis igga päw omma wiis, fuus futäit ja olli saggedaste prillis. Herra käest olli ennesele toop wina näddalas tinginud, agga ei sanud sellega ennam läbbi. Irm tulli mul mittoford peäle, kui jäin mötlema: mis ots wimaks selle elloga piddi tullemä.

„Meie wannem preili, kes sel ajal Lätti maale mehhele läks, wöttis mind kasa, lastis mind igga päw paar tundi firjutaja jures kolis käja ja wimaks kingseppa ammetid öppida, kellega ma ennesele — kui saksa tenistus mahiti andis — mõnda rahha kopyka korjasin. Seddawisi läks ennam kui kolm aastad möda, enne kui omma wannemaid jälle nähha sain; mis sel wahhe ajal neist kuulsin, olli kurb küll. — Isä olli wiiskümmend aastad wannaks sanud ja ni pödduriks läinud et ta paljo terwet päwa ennam ei näinud. Dummiko ülles töustes köhhis ja röggises ta iggakord ennam tund aega, egga sanud enne ölpo, kui wina futäit olli wötnud. Söma isfo löppes tal ni ärra, et waewalt üksford päwas püsult roga maitfis, saggedaste süllitas ja allati faebas, et südda piddi wirtsumä, mis wasto ta tihti wina wöttis. Kes ial jodiko ello-käiki tähhele panni, küll se taab kui mittokümmend wigga nisuggust önnetumat wina puddeli kallale sunnib, kellest, kudda esite nimmetasin, terwise rohto lodab. — Emma furtis mulle nuttuga isä willetsat luggu, kes ennamieste igga päw wähsinud ja märis olli, majas tühjast asjast rido otsis, tuuslase peaga tallorahwale liga teggi, mitto asja ärra unustas ja sellepärrast jo mõnda forda sakste meelt ni wägga olli pahhantanud, et ähwartati tedda te.

nistusest lahti liikkata. Ma arwasin kōik pōidemise
 sūüks, läksin ühhe targa tohtri jure, kellele wanna
 isä ädda kaebasin ja head nõu pallusin. Tohter
 kostis, kui minno juttu olli kuulnud: „se tulleb kōik
 wina jomifest; — ei wõi siin arstirohhi muido aidata,
 waid on tarwis wina prukimist mahha jätta.“ Kui
 tohtri juttu isäle nimmetasin, läks tal meel wägga
 aigeks; ta söimas mind tatninnaks, ütles munna taht-
 nud targema olla kui kanna, käsķis mind suud pid-
 dada ja tühja lorri lõppetada. — Kui sakste nomi-
 mised ja emma filmaweega palwed asjata jäiwad,
 joomise pat päw päwalt suremaks tousis, kautas mo
 isä omma hea leiwapallukese ärra; ellas ennam kui
 aasta omma käe peäl wannas laggund korteri ones,
 kuni ta wimaks üht weikest kõrtso kōhta ennesele
 peawarjusk leidis, agga seältki rohke puddeliga üm-
 berkäimise pärrast jubba enne aastad wälja wiśfati,
 ja nüüd teistkorda wabbat mehheks teise sauna nurka
 pididi pōggenema. Kōik endine illus priske ellamiis
 olli ärrapillriatud; kaunis elloaeg korjatud rahha-
 warra lõppenud ja wōlgo weel peälegi tehtud. —
 Minnewal talwel aasta eest todi mulle sõnnumid,
 et isä wägga raskest aige pididi ollema ja mind weel
 enne surma nähha immustas. Saksad andsid mulle
 lubba ja obbose omma maale minna. Kurwa sūd-
 damega lõksin ma teele; allati seisis waese isä wil-
 letsus mul meeles; ma pallusin Jummalat, isä ello-
 korda parrandada ja temmale parremat tuudmist sūd-
 damese anda. — Kuendama päwa lõunal jõudsin
 omma wannematte urtsiko jure. — — Taewa Isä
 pühha tahtmist möda, ei antud mo lapselikko sūd-
 mele ennam sedda rõmo maitsta: weel wimist kōrda
 ihho filmadega isä ellusad palged nähha sada; —
 isä olli sel sammal omnikul enne kōito ilmašt lah-
 kund, ja jo furno riidis laua peäl, kui tuppä astusin.
 Emma langes nuttuga minno kacla ümber ja läks

hea tül aega, enne kui teine teisele üht sõnna wõisime nimmetada. Kui ma liggemale astusin ja furno näo peält rääkiko ülles tõstsin, siis näggin rõmuga, et wainne surma-angel omma armo tiwaga jodiko tursfunud palged olli ärra warjanud, mis läbbi jälle innimese kujo, kedda Jummal omna näo järrele lonud, nähtawaks olli sanud. — Surma wodi peäl — räkis mulle emma — olli õnneto isfa mittokorda, Jummalat palludes, jomise patto kahhetsenud ja enne kui teletumaks läinud ohkades ütlenud: „Winajomine wiib mind enne aego mulda!“ —

Juttoajaja heäl olli lõppetussel ifka alledamaks läinud, k.ani tal wimse sõnnadega kõik wannad awad süddames lahti peäsid, wessi silma tõusis ja pitkemat juttu ärra kelis. Sunni tallo naesterahwas, kes kambri ukse tagga istudes wõera mehhe juttu ollid kuulnud, astusid nüüd ukse ette, kos wanna perre-naene, perretüttar Liso ja Mihkli kaswandik Els Lättima poisile kät andsiwad, otse kui olleksid se läbbi ühhest suust tunnistanud: Meie tunneme sinno kurbtust, armas wend! Els panni, kui olli wõerale kät pakkunud, möllemad käd filmade ette ja ruttas teiste selfist pakko. — Sättame ka meiegi, armsad luggijad! kurwa perrerahwaga jummalaga, ja mõtleme kedda juttu, mis praego Lättima mehhe suust kuulsiime, ommas süddames järrele; — ja kui peaks meie selfis üks ehk teine willets winajodik ollema: selle inge tahhame püda patto wõrgust peästa, ja temmale uut, parremat ello-teed juhhatada. Püame kõigest wäest ning rannust innimestele õnne sata: ni kaua kui meie ellopäike weel üllewal seisab! —

Rukki põld olli põu-ilmaga ruttuste küpsenud, akkas iwwi mahha warristama; sellepärast wõttis Sunni Mihkel ennesele nõuks tuttawad ning nabrid leiko-talgule kokko kutsuda ja seddawisi ühhe päwaga

ruffi leikust lõppetada. Kui nõu olli petud ja talgo-
walmistamine äsultatud, ütles Lätti-mees, kelle nimmi
Karel olli: "Katsuge, armas perremees! tännawo
leiko-talgud winata tehha!" —

Ei lähhe — kostis Mihkel — se assi meie maal
ni äffitselt toime; meie rahwas, kes õppind iggas
jodu perres wina sama, ei tea ommas rummalusfes
middagi parremad, waid mötlewad, kui neile wina
ei anta sedda ihnuse pärrast sündiwad. Surem ulf
tulleb wina pärrast talgule, ja fidab talguid peälegi:
kui õhtul soja peaga, jallad ristis koso pole wõib
minna. Sõmise pärrast tulleb wähe innimesi kokko;
liggemisele abbiks ei tulleks wiisist keddagi: agga win
on üks sөөt, mis maiad innimesi tessina kaupa kokko
melitab, otsego wihmas õngas kallad weepõhjast
ärä pettab.

"Rummal kalla" — hüüis Karel — kes ussife-
sega õnga-kooko alla nelab! agga tuhafford rumma-
lam innimese loom, kes wina-õngas sippeltab ja senna
pole peab jooksuma, kuhho patto nõör tedda tõmbab.
Du meie päiwil neid küllalti leida, kes — kui koera-
kutsikas lihhatükki järrel — wina puddeli järrel tan-
siwad, ja wõlmatta weest ja tullest läbbi lähwad, kui
neile wina antakse. — Agga siiski peab igga tar-
gem innimene ommalt kohhalt püdma mõistmatta pim-
meda tee-käijale nut päwa walgust juhhatada! Kes
parremad luggu tundma saand, tõs sidust ning õi-
gust süddames kannab: sel ep olle rummalate teotu-
sest ja naerust ühtigi karta. Kurri ma-ilmä wiis
põlgab neid, kelle ello puhhas on, kes üllekohhut ei
falli, ennast kõiges patto mudda lombis ei pühherda,
waid hea ning kurja wahhel wahhet tewad. — Kui
kõik need auwäärt mehhed, kellele Jummalä arm par-
remat tundmist süddamesse ärratas: omma küünlä
wakkaga olleksid kinni katnud, kost siis walgus
innimeste sekka olleks wõinud tõusta? Tõs sidust ning

walle, walgus ning pimmedus, belus ning wagga-
 dus on teine teisega ühtepuhko söddimas, ma-
 algnisest sadik, ja wõib olla, et se waen ial ei löppe.
 — kui koido tähte ommiko pool taewalautusel näme,
 siis teame meie, et koit ennam kangel ei olle; kui
 rahwa seas üks ja teine ello wisi püab parrandada,
 siis wõime meie julgeste parremat põlwe lota; kos
 üks õigemad teeradda teeb, kül seal teised peagi jär-
 gile töttawad. Kui teie, armas perremees, head nõu-
 ette wõttes omma majas wina prufimist mahha jät-
 tate, kül siis aega möda ka teie tuttawad ja nabrid
 parremat tunnistust leidwad, ja warremalt ehk ilje-
 malt teie jälgede sisse astuwad. — Kui meie üht
 piisofest õuna semekest näppo wahhel piddades terra-
 felt tähhele panneme, näikse ta iddo ni roistokene et
 paljo filma ei paista: agga kui seemne-iwõwa mulda
 panneme, kaswab sest tillufesest iddust aega möda
 kenna sunr õuna-pu ülles! Loja tarkus on ma-
 nenda rajanud, et kõik mis piisfikene, wäeti ning in-
 nimeste filmis ärrapõlgtud on; üksford sureks, tug-
 gewaks ning üpris au sisse peab sama.” —

Tännan teid — ütles Sunni Mihkel — mönnusa
 õppetuse eest; kui Issand mulle ellopäiwi jäggab,
 siis tahhan tullewal aastal winata talgud teha; ag-
 ga ma isse jättan tännasest päwast sadik wina prufi-
 mise opis mahha.

„Andko Jummal hea tõutusele siggidust!” hüdis
 Karel rõmsa palgega, pigistas mitto korda Sunni
 perremehhe kät, ja tännas taewa Issat, kes temma
 nõddra sõnnale wägge olli annud, üht innimest par-
 rema tee peäle juhhatada.

Mihkel räkis nüüd Karlile wimatist tülli, mis tem-
 mal Raja kõrtsos ees seppaga sel õhtul olnud, kui
 Karel sakstega teed käies, aiguse pärrast Sunni per-
 reosse korteri jäi.

Teisel päwal olli talgud; sest iggamees teadis et

talgo perremees nbuks majapidbaja olli, kes süa ja
 jua rohkeste andis. Et eddasi taggasi käimisega aega
 ei pidand widetama, widi leikajatele kesskommiko toit
 põllule; perrenaene panni wärskit wõid tango pud-
 drule silma, andis kohho pima kasteks, ja paar karbi
 täit wärskit silko weel süddame finnituseks. Perre-
 mees olli kolme nädala cest Mahho rannas käinud
 ja Lawwasaare meeste käest wägga head solasilko sa-
 nud. Pärast kesskommikut pallus Karel tüttar lapsi
 mõnne kenna reggewärsi luggu laulda, agga äbbelik-
 kud tüttar-lapsed ei tohtind allustada, et wõera poisi
 pilkamist kartsid. Els tõstis wimaks omma kenna
 heäle ja laulis ühhe wanna kuulsa laulikko luggu,
 mis mitme põlwe rahwa suus jubba ellanud, ja kedda
 meie omma luggijatele siin ülles kirjutame.

Külla mull' ütleb: kuffu, kuffu!

Külla lapsed: laula, laula!

Mis ma kuffun kurwa lingo,
 Wõi mis laulan alwa lapse?

Mul jän'd fojo sude-sulge,

Laua peäle laulo-leht,

Parsfiela pajatis waipa,

Kersto kappi keele-kõlksu.

Nored mehhed, ellad wennad:

Pange ratsud rakkeesse,

Allid öbbe elmetesse,

Kõrwid karro nahkatesse,

Sõura-filmad sõrmusesse;

Sõitke ratsule koddioie,

Wage allil alla õue,

Toge mulle sude-sulge,

Laua peälta laulo lehte,

Parsfielta pajatis waipa,

Kersto kappist keele-kõlksu:

Siis ma laulaks linno keeli,

Teeksin heälta teddre modi

Heälitseks annede modi,

Pajataksin pardi wisi. —

Karel kitis Else luggo ja panni immeks, et meie päiwil laulo heäl innimeste seas ärra on kaddunud; „Enne olli“ — ütles Karel — „lust suisel ajal ei namaal ja leikowäljal käja, kos rahwas omma tö jures otsego laulo linnud puu-oksja peäl ello rõmo laulo heälega üllestunnistasid. Kui omma lapse põlwe mele tulletan, mis laulo rikkas noorsuggo siis ellas ja tännapäiwist tüttarlapsi tö jures watan, siis tuleb mul mõtte, et meie rahwa parrem waim ni kui wangis seisab.“

„Meie ei tohhi ennam laulda!“ — ütles üks terrase näõga musta peaga tüttarlaps.

„Kes siis laulo heält ärra kelas?“ küsis Karel.

Tüttarlaps kostis: „Wanna rahwas sõimab reggewärjid furradi lauluks.“

„Ei se wõi tõssi olla!“ — ütles Karel naeratastes — „ma ussun küll, et wanna innimesed isgi ennam ei tahha lusti laulda, agga sellepärrast nemmad wissist noort rahwast ei wõtta keelda, sest nemmad on ka üksford nored ja laulikud olnud.“

„Lõunane päwa pallaw ajas leikajad põllult ärra; kõik tõttasid nüüd ühhes koos talgo perresse, kos wanna perrenaene lõune roga walmistas, wärski lemele klimbi-taignad sisse löi, kõõmlid leeme peäle riputas ja Dtti Peetri wabbatnaest õppetas: tihti tango puddro männaga ümber lifutada, et pudder paja põhja finni ei kõrbeks. Kui Liso ja Els weel alles wär rawa tagga ollid, hüdis wanna moor: Rutto, plikfad! lehmi lüpsma, et same puddro kastet lõuneks! Perremees ütles õue astudes: Keskommiko wast andsid meile puddro, ja nüüd tahhad lõuneks jälle anda? se lähheb, eidekene, liale. Mis sinna sest tead? — kostis perrenaene — kellel wähe ambid suus, sel maitseb pehme toit kõige parrem. Siis kärkatas

wanna ett sullase peäle, mis lõhutatud puid ei olnud walmis. Meie wanna leefunningas — nahjatas Sunni Mihkel — on wägga torsfolise melega; andko Summal lahkemat sööki, kui sögi walmistaja on.

Enne söma anti iggaühhele tükkikene solatud siakalla wina peäle; perrerahwas isse ei wötnud suggugi wina, mis mittogi immeks panni. Se walgeruge peaga pitk noor mees, kedda meie luggijad mõnne aja eest Raja kõrtsus tundma saiwad, ja kedda söimonimmega Laitõrriks kutsuti, küsis Karliilt pilkates: Kas teie ka jo Sunni Mihkli rahhastotti hoidja ollete, et ei raatsi ennam wina wötta? Zoje agga julgeste minno sõnna peäle; temma nurjatumal on naudi küll, ja teie safsad peawad kallist rahha maksma teie sõmise ning jomise eest. Mihkel on se wi mane teise omma püdjä, sellepärrast ei ihnu ta ka wina sutäit wötta. „Sunni perremees on süta!“ — ütles Karel lahke sõnnaga — „ma ei joo millalgi wina.“ — Uskuge mind — ütles Hans Laitõrri — se teeb iggakord patto, kes Summala wilja põlgab; seks on win ma ilma lodud, et meie temmast rammo, terwist ning rõmo peame leidma.

Karel wastas: „Teie ollete — kui kedda usfute, mis praego ütlesite — eksituse teel! — win kautab rammo, rikkub terwist ja irmutab rõmo meie selfsist; sest kedda ei wõi rõmuks arwata, mis joobnud innimene sõggeda peaga teeb. Misammoti wõiksime aiget, kes rängaste sojas többes jampsiw rõmsaks kita, kui innimest, kedda jobnul peal ullama näme. Põlle ka Summal mitte wina ma ilma lonud, waid ma ilmi olli ennam kui nellituhhat aastad seisnud, mitne kümne põlwe rahwast kaswatand ning toitnud, enne kui innimesed wina saiwad tundma. — Kui elde Zoja algmises taewast ning maad olli rajanud ja omma põhjato tarkust möda kõik asjad korraste sai seädnud, siis õnnistas Temma ka põldo, et põld ha-

Kas wilja-iwoti kaswatama, kellest innimesed peatoidust piddid leidma. Tõssi on, et Jummal ka sojal maal winapuu-wäetid kobaratega mäekaldale kaswama panni ka innimestele mõistust jaggas: kudda wina marjust jodawad wina wõis walmistada. Agga Jummal las, jis winapuu wäetid üksnes lõune pool sojal maal siggineda, kos innimesed üllelia pallawaga ärratülpiwad, enne aego rammotumaks jäwad, ja kaswina jodawa wina pruukimata ei suda ellada. Meie paikul, ni kui kõigel põhja poolsel maal karrastab külmi innimese kehha ja teeb meid tuggewaks; sellepärast ep olnud külmal maal muud finnitust tarwis. Kui peälegi Jummal igga mõistmata ellawa loma sisse sesuggust seadust löi, et igga ellajas sedda piddi maitsema, mis temma suggule tarbeks on: finkis Ta innimesele meele-mõistust, mis läbbi Ta meid walguse lapseks ning taewa pärrijaks üllendas. Mõistusega anti meile wõimust kätte; hea ning kurja wahhet ärratunda; mõistuse wallitsuse al piddi innimese waim otsego üks prii-loom ellama, ja ülle kõige teiste loomade ulga wallitsema. Agga kurjad immud ja lihhalik meel on meie waimo priust lõppetand ja meid orja-paeltega patto wangi kōitnud. Kui meie ial immude meele-walla alla langeme: siis wabbandame omma mõistust ja lähmerummalamaks, kui lojufsed!" —

Mitto talgulist, kes söma laual Karli liggidal istusid, kuulsid waikselt temma juttu ja pannid temma tarkust immeks, misga ta kõik põhjani oskas ärrafelletada. Kui siis Karel weel Lätti-rahwa kassinuse feltstist wöttis räkida, unnustas mõnni mees sõmise ning jomise ärra ja kulas laia suga sedda immet. —

Hans Laiförri, äbbi ja wihha täis, ei teadnud, mis ta piddi wõera mehhele wastama; parrem südrame tunnistus ütles, et õigus Karli käes olli, agga dummal kõrgus ei annud wolli, töt üllestunnistada. Hans märkas, et tühyi waidlemine siin ei aita, selle

pärrast wöttis ta wina puddeli laua peält ja hüdīs naereliffō nāo: agga wihhase melega: „Tulle appi, armas ello: allika wesši! sinno orjusēs tahhan ma ellada ning snrra.“ Siis rūpas ta mōnne hea lonkso nahka, ja punnetas isse kui wāhkf. Ripea ta tāhhele panni, et kegi temma tempo ei kiitnud egga rumma: lat nalja ei naernud: pōggenes ta sōnna lausumata sōma lauvalt ja eitīs ölle kuhja āre maggama.

Kōik talgulised ollid peäle sōma paar tundi selga sirrutanud, funni āggew pāwa pallaw mōda jōudis; nūiid tōttasid jälle noppeste tōöle. Hans Laikōrri ütši ei wiitsind tōöd tehha, waid weddeles ennamiste lusides ūmber, sest pea olli winast uimane ja liifmed rammad. Seddawisi igga winawōtjaga luggo on; win firestāb esši otsalt innimest, agga tagga järrel wōttab ta jōu kāest. Winawōtmine on nago ūrifene piits, kes tōöle sunnib, agga sel sammal korral liifmed kammitsasse panneb. Kūlmal talwisel ajal, kos wina fehha soenduseks wōetakse, on sesamma luggo, sest winast ei olle ial muud kui ūrifest soja leida, ja kūlm affab pärrast waljomine finni. Sai innimene nattoke ūlleliga wina wōtnud, siis on ta wāssind, tuim ning uimane, ja ei märka ennam, kui kūlm ūhhe ehk teise liifme ārra nāppistab. Ennamiste on igga kōrd sedda leida, et jodifud kāed ja jallad ārra kūlmetawad. — Tahhad sa, sōbber! talwisel ajal ennast soentada, siis joo kūlma wet! Kūlm wesši panneb esši otsalt sul ambad löddisema ja fehha wārrisema, agga se ei tuuri kaua, waid wāhhe aja pärrast affab so fehha soja wālja aurama kui kiittetud ferris, kelle peäle leili wisfati. Misuggune soe on mōnnusam, kui wina soe.

Kui päike maddalamale jōudis ja ilm jahhedamaks läks, tōstiwad tūttarlapsed leiko wāljal jälle laulo beält; Karel kuulīs mōnda kenna reggewārši luggu. Sunni perremees küsīs Karlilt: Kuddas teie nisug:

gusi tühja laulo kÄrra sallite? Minno arwates olleks targema innimesele teotuseks, sesuggust narri luggu kuulda ehk laulda; mo ollen ennamieste ikka tüttar-lapsi söidelnud, kui reggewÄrssi lorri ajasid. "Kas sa immet nÄäd! minno aus perre-taat on ka üks reggewÄrssi waenlane. Mis kurja reggewÄrssid teile siis teggid?" küsis Karel. — Mis ma kurjast wöin nimmetada, — ütles Mihkel kochtlastel meelel — ma mötlen agga, et sesuggused karjalapse laulud targema rahwa seltsis ei passi.

Karel kostis: "ReggewÄrssid on parrema aja öied, mis jubba mitme rahwa põlwes innimese süddant römo päiwil ligutand, kurwal ajal fergitand, ja suust suhho pärrides seie sadik rahwa seas ellanud. Laulo and on Summalast innimesele jäggatud, ja önnelik on igga loom, kelle möttes ued laulud sigginewad. Kui inimene targal peal, lahke süddame tunistusel ja kennal ello wisil tööd tehhes laulab, siis täitab ta nisammoti Loja kÄsko, kui öpik, kÄggo, laulorÄästas löufene ehk muu lind, kes iggaüks ommal kohhal — puu ofsakese wöi tuule siwa peal ello-römo tunnistab. Sa kui nüüd köif lomad ning lomakesed römo ning lauloga omma lühhikest ello igga siin ma peal täidawad, siis wöib üks mötleja inimene sellest märki sada, et temmaga luggo ni sammoti on. MikspÄrrast peab inimene üksi päinis kurb ning leinades ello teed kÄima? — Palwet ning waimolikko laulu piddago igga wagga ristiinimene ommiko ning öhto ommas sallajas kambri nurgas, kos Summal tedda nÄäd ja temma süddame mötted Ärra tunneb. WÄhhapÄwal olgo Summala tenistus arwalik firrikus ehk maial risti foggoduse keskel! Agga sedda, mis Önnisteggia pühha öppetus meile kÄs suks on fiinitanud, sedda — näitkem kenna ello-wisiga igga ühhe silma nähhes wälja; sest innimese kombe peab usko tunnistama, ja

ei mitte waggaduse warri, mis mönningad maantee ja turro peäl näitawad, agga sallamahti jobidud, war- gad, öelad ning üllefohtused on. Nende wiljast peate teie neid tundma, ütleb meie Sunnisteggia Ewangeliumi sees. Kulle waggadus õiget usso-wilja ei kanna, need on wäljast poolt iilgawad auad, mis seeft piddi furno luid täis on." — Mih- kel andis lahfelt Karylile kät, üteldes: Tännan teid, armas söbber hea õppetuse cest.

Leikust lõppetati enne kui päike lojale läks; tüt- tarlapsed mängisid nattofene aega sirbiwiskamisega, siis läksiwad kõik lauloga talgo perresse, kos walmis- tatud õhto-roog neid otas. — Ei olnud rahwas kuigi kawa söma-laual istund, kui wanna Toa-pappa nende seltsi astus. Sunni perremees tõusis iste peält ja tõttas lahke terretamisega armsa wõera wasto, üt- teldes: Se olli üks kallis nõu, et ennesele waewaks wõisite, meie talgo lõppusele tulla. Istuge meiega lauda ja wõike sellega heaks, mis Summal on õnnis- tanud. — "Minna tullen hea melega rõmsa rahwa sekka!" wastas Toa-pappa ja istus laua tahha wan- na perremehhe kõrwa. Kui Karel kuulis, et tullija temma arst ning adrilastja olnud, ruttasta Toa-pap- pa liggemale, pakkus wanna taadile kät, üteldes: Summal sago teile kõik head tassuma, mis mulle äd- dalisele ollete teinud! Kes teab, mis minnuft olleks sanud, kui teie põlleks mulle õigel ajal werd lastnud? — "Tännage Summalat, pojokene!" — kostis Toa- pappa — "kes meie kõikide arst ning abbimees on! Mis aitab arsti ool, kui taewa Jõsa ei tulle awwi- tama:

Ta kõrge ees end' allanda,

Kes wigga wöttab parranda!" —

Kui talgolised ennam tund aega maggusad juttu ajades söma laual ollid wibinud, näggi Karel rõmsa melega, et Hans Laikõrri üksi ainofe jobnud olli.

Ehk olleks mittogi meest immo pärrast rohlemine wina wõtnud, siiski äbbenesid nemmad, kui Lätti ma mehhe ja perrerahwa kassinust näggid. Nenda iggas kohhas wisakas ello kombe teistele õppetuse märgiks on! — Üks wanna nõukas perremees; nimmega Maddariko Peter, pallus Karlit, weel mõnda head kassinuse seltsist juttustada. „Kes ennesele sest asjast ennam õppetust sowib,“ — kostis Karel — „sel lele tahhan üht weiket firja luggeda, kos mõnda tähele pannemise wäärt õppetust leida on.“ Sedda ütfeldes läks ta kambri, tõi üht firjutud ramatut, ja affas seddamaid luggema, mis siin allamal kuulda tame.

„Kudda targemad innimesed wannast firjadest tunnistawad, on wina põlletamine Arabia ma rahwa seas asfunud, kos kõige esimeselt arstid ning arsti-rohho-teggijad wina ning peeritust wilja iwivist affasid põlletama, arwates: sesuggusest kangest weest mõnused arsti-rohto leida. Arabia maalt õppisid mitmed mu maade rahwas sedda immelikko asja, mis aega möda kõige ma-ilmale tuttawaks sai. Kolme saja aasta eest affasid kassu püdjad innimesed mitmes paikas wina põlletamise ammetid õppima, kellega rahha ja rikkust õlpsaste olli leida. Misuggused wina-ajajad kiitsid omma märga: Ello-weeks! mis norusele rammuks, wannusele toeks ning finnituseks, süddamele rõmuks, mõistusele walguseks ja filmile selguseks ütlesid sawad. Misammoti kiitsid pettised wina-põlletajad, et iggamees, kes wina affab prukima, ial raske aiguse sisse ei piddand langema, ja mis seddasuggust runmalat lorrifemist ennamgi olli. Paljo, kes laia kiitust kuulsid, õstsid endale immet teggewad rohto, mis läbbi innimesed päwast päwani winaga tuttawamaks said. Ugga ei kuigi kaua peäle sedda näitis kidetud jook jubba omma wilja wälja:

teggi innimese mõistust rummalaks, sundis tedda pattu teggema, ja sünnitas palju ädda ning willetfust innimeste sekka, mis enne wina:pruufimist ma:ilmas ei tunnetud egga teatud. Enne kui sadda seitseküm-mend aastat möda jõudsid, olli win kõiges ma:ilmas ni alwa inna eest sada, et iggamees paari koppitaga ennast täis wõis laskuda, ja jubba sure poofstawi-dega kõrtsu ukse peäle kirjutati: " " Siin wõib nelja koppika eest peatäit sada ja wie koppika eest krimpso wälja maggada! " — Meie päwil on wina immo ennamieste üle kõige ma:ilma wälja wal-latud, ja tappab kui katk igga aasta mitto tuhhat innimest. Igga töteggia arwab ennesele winast kin-nitust sama, ja ütleb sellepärrast põllomees: Kui mul wägga raske töö on, siis pean wina sutäit wõtma! Kallamees mõtleb: winata ei jõua märga egga tuult kehha wasto piddada. Laewamehhed kardawad mer-rele minna, kui ei olle ennast julgeks jonud. Sol-datid, kui sõamehhed, tungiwad waenlase kombel wina puddeli kallale, sest et sedda ennesele seädufeks ar-wawad. Isseärranis ütleb ennamieste igga ammet-mees: " " Si jätsa winata raskest tööd tehha! " " — Paljo innimesi ussub ello otfa kätte jõudwad, kui kurko winaga ei sa kasta. Kõik rummalate feltis kiskendab sure heäleaga: winata ei wõi innimene ellada! —

Illeks luggu tõeeste nisuggune, kui praego wina wõtjate suust kulime, siis tulleks kül immeks panna, kuddawisi innimesed enne wina põlletamise algmist ma:ilmas ellasid. — Meie loeme Piibli ramatust ja mitmest muust wanna aegse kirjadest, et innimesed wannal ajal palju tuggewamad olnud, kauemine ma peäl ellanud ja suremaid ning raskemaid tööd teinud, kui meie päwil tehakse. Luggege Piibli:ramatust, kui palju innimesi kuningas Salomo seitse aastat järrestikko omma pühha templi ehitamise jures Se-

rusalema linnas tööl piddas? — Köif reisijad, kes ommiko maal on käinud ja neid wanna aegse linnade müürisid ning kiwwi kangruid näinud, mis jubba mitto tuhhat aastat warjota olnud weel tännapäw püsti seiswad, tunnistawad ühhest suust: et nisuggusid immewärkisid meie päwil ennam ei jõueta ülles ehitada. Ma: ilma kulsad on isseärranis Egiptuse rahwa ütlemata immelikud ehitamised, need ammo möda läinud suruse tunnistajad, kes selle rahwa tüd: dimata usfaldawad waimo pitkalt kõige tulles pölwe rahwale kulutawad. Kreeka-, Roma- ja Arabia rahwas, kes kui Egiptuses pri: seisus otsa lõppes, üks: teise järgi seal maal wallitfesisid, on senna ka mitto suurt asja ehitanud, agga need on köif rusfufks läinud, ja siiski seisawad Egiptuse rahwa ennam kui tuhhat aastat wannemad ehitamised weel tänna päwani! — Nisuggused põhjata immelikud hio: tööd ollid mõnni tuhhat aastat enne tehtud, kui wina: põl: letamine rahwa keskel asfus! Käl tulles immeks panna kui wanna ramatutest loeme ehk ennemuiste: sist juttutest kuuleme, mis sured ning tuggewad rahwas wannast põhja maal on ellanud! Ehk kes ei olleks mitte meiegi päwil wanna rahwa suust Kal: lewi pojast ehk muust hio: rahwast üht ehk teist immelikko juttu kuulnud? — Ka wannal ajal olli põllo ning kallamehhi, soldatid, ammetmehhi ning laewa: rahwast, kes ükski ei teadnud ei winast egga peeritusest mitte sedda wähhematki. Jah, tännagi päw leitakse weel, Summal olgo tännatud! mõnni rahwa: sugu ma: ilmas, kes karget jooki ennese subho ei wõtta, ja kel siiski parrem terwis ja kangem ranno, kui meie rahwal ja teistel wina prnkijatel on. Üks Inglise mees, kes ommal ello ajal kümmetuhhat pennikoormat ümberkaudo reisinud, ja iggas ilma nurgas innimese wiisi ja pruki näinud olli, juttus: tab omma kirja sees, et keige tuggewamad innimesed

meie päivil Ufsia maal, Hiimalaja mägedes peab leitama, kos mehed kui tammed kaswawad. Kolm Inglismaa soldatid ei jõudnud üht ainukest Hiimalaja meest ärra wõita, ja ommetigi ei jo se tuggew rahwas lapsse põlwest sadik middagit kanget jooki, et se nende usso wasto on! Nende jook on wessi ning piim. — Üks Tartu linna sure kooli õppetaja, kes mõnne aasta eest põhja pool Siberi maal reisimas käis, leidis palju seal tühjal maal sündinud innimesi: kenna, terwe ning tuggewa kehaga, ja kuulis, et nemmad ial muud kui wet ning pima ei olnud jónud. — Kõiksuggu ued aigused ja tõbbed on wina prukimisega ma ilma tulnud, kellest ennemuisine aeg ei teädnud egga kuulnud.

Ka teisil paikul on sedda asja läbbi katsitud. 1825mal aastal kelas üks Amerika ma mees, kellel mitto suurt mõisat olli, kõige omma waldades kõiksuggu kanged jookid kindlaste ärra. Temma isse ei jónud, egga fallind ka wina ehk wina sarnalist ommas majas ja ei annud lubba kostki maialt wina tilka sisse tua. Kes temma jures selle ue seädufega rahhul ei olnud, neile anti melewalda ärra minna. Etsiotsalt olli innimestel se asji immelik kül; — agga aega möda peäsiwad nende parrema waimo silmad lahti, ja tännasid siis omma kallist herrat peälegi, kes neile ni õnnelikko luggu olli sowinud. Nüüd teggid nemmad omma seätud tööd palju parremine ja kärmemine, igga mehhel olli parremi terwis, laddusam ello, ja mõnni hea rahha koppikas taggawarraks forjatud; mis muido kõrtsus winaga olli raisatud jäi nüüd tullewa aja tarbeks kasti nurka seisma. Egga poisimees olli naudi kokko pannud, enne kui akkas naest wõtma, nenda kui abbiellorahwas lapselakaswafamise tarbeks ja omma wanna päwadele toeks kasso rahha rendi peäle forjada püdsid. Kohtomõisijatel olli palju wähhem teggemist, sest innimesed ellasid

mõistlikkul ning rahholikkul kombel; perre- ja majapidamine käis heaste lapsed kasvataki targaliste, ja kõik asjad toimetati melemõistusega ning järrel mõtleemisega. Pühapäeval, kui teised kõrtsoteed sõtkusid tulli se üllemal nimmetud kassin rahwas firriko kokko, Summala sõnna õppetust kuulma. Iggas paikast nähti kohtlamat, armsamat ning rõmsamat ellokorda. — Kõigis asjas olli tunda: et sured willetsused wiinaga ollid otfa sanud. —

1834mal aastal sadeti 168 laewa põhja poolse Jäe-merrele Wallaskalla püüfile, ja ei antud nende laewa meestele üht tilka kanget jooki kasa. Ja, kuis ial rasket tööd ma-ilmast leida, siis on tedda kallameestel Jäemerrel küllalte. Tööd ning päwad purjetawad nemmad sure ädda ning waewaga jäetükide wahhel, mis otsego kaljud ja mäe rünkad laewa peäle tükkiwad, laewa mehhi mõnda puhku ello ning surma peäle wõitlema kutsuwad, nenda et sedda luggedes innimesel irm peäle tulleb. — Agga siiski, kui need nimmetud 168 laewa Wallaskalla: püüdmiselt koddokullid, tunnistast laewarahwas, üllemad ni hästi kui allamad, et nemmad milgi aastal ni heast ja õnnelikkult tööd ei olnud teinud, kui 1834mal aastal! — Ja, kas sedda asja tohib immeks panna? Muide teggid kallamehed jobnul meel kõik tööd wasto oksa ehk weddeletes, agga sel nimmetud aastal täitis iggamees täielikkult omma seadust. Sest ajast sadik ei wõeta seal paikust enam wiinatilka laewa peäle kasa waid kõik Wallaskalla püüdjad purjetawad wiinata Põhja merrele. Eks sest olle selgeste nähha, et wiinimimestele tarwituseks ning finnituseks ei olle? —

Kas sa nääd? söbber luggija! Innimene wõib wiinata külma kannatada ja rasket tööd wasto pidada. Kui nüüd keddagi rummaluse ehk kasso püüdja kombel sulle ütleb: Win on terwiseks, win annab rammo, win peab külma wasto! siis

irwita nisugguse pettise peäle ja litle: Se on tühhi jut, mis kōik õppetud innimesed, kes rahwa õnne ning kasso püdwad, ühhest suust salgawad. Win on innimese terwisele kahjoliik, kudda ühhes sures linnas pōhja poolsel Amerika maal seitsekümmendwiis õppetud arsti omma käefirjaga tunnistawad:

„ „Kōik kanged jookid — win, peeritus rum ja
 „ „muud — on innimestele ukatufeks, mis pikkamine
 „ „nisammoti terwisele kahjuks on, kui kihwt ehk
 „ „surma:rohhi!“ „

Seddasamma tunnistawad ka Inglis-, Saksa- ja meie maa arstid, kudda allamal pikkemalt kuulutama same.

Leiba ning leiwa-kõrwalist on Zummal meile toiduks, wet ning pima jogiks lonud; need lodud taewasannid andwad meie kehale kasso ning jõudo. Loja tarkus on kōik nenda seädnud, et igga iddo ja juur ommal kohhal kossuma peab; sellepärast kōik meile peatoidufeks lodud annid mao ja soolte sees nenda ümber moondakse, et neist: lihha, kont, üddi rasw ja werri meie kehale kaswab. Nenda kui üks pujuurte ja lehtede läbbi wälgast poolt kossu saab, ni saab innimene toido läbbi, mis ta alla neelab, ennesele seest piddt kossu. Kellel aiguse ajal werd lasti, sel jääb nikaua werre pudu, kunni sõmine ning jomine jälle uut werd annab. Mis innimesele lihha ja werd ei lissa, se ei kölba sõgiks egga jogiks: nisuggune on win! Temma käib kui üks nurjato waenlane innimese sissikonna läbbi, lurib igga sonekese sisse, ja et kōikil ennesele jädawat elloasset ei leia, lähheb ta wimaks pea sisse, kos ta tondi wisil möllama akkab ja innimese mõistust ärra seggab. Ütski mõistmata ellajas ei mattse sedda, mis temma lihha ja werre wasto seisab: wina ei wōtta ütski ellajas. — Walla koera-kutsikale iggapäw nattufe wina kurko, fuis jääb kutsika kasso kinni; anna kutsikale ühhekorraga

ennam wina sisse, siis surreb kutsikas ärra, otsego olleks ta kihwti sanud. Kudda wõib nisuggune joot, mis kõik ellawad loomad ello ning terwisele kahjolit, kufs põlgawad, innimesele head teha? — Oh, teie õnnetumad innimesed! kelle mõistus pimmeduse wangis seisab, et lahti silmaga auda ei nä, kuhho wino-katf teid tõukab.

Anna, wennifene! lapsese leiba ning pima, siis laps kaswab ja kossub kehha ja jõu polest; agga anna temmale iggapäw mõnni tilk wina, ehk anna ka ühhe emmale, kes last immetab sutäis wina päwas: siis jääb laps pirrifema, pissufeseks ning kõhhetumaks. Win ei anna lapsese kossu egga terwit, agga ta teeb lapse kiddyriks, panneb lapse kassu kinni ja on süüd, et meie päiwil ni paljo kõhhetand ja põddurid innimesi maailmas leida. Üks kuulus arst Inglismaal ütleb: Kui kümme noort innimest, kes kakskümmend aastat wannad, iggapäw üht sutäit wina hakkawad pruukima, siis on wiisiste teada, et ühheksa nende seast omma ello aega kümme aastat lühhentawad. — Anna kümme innimesele Mürgi juurt süa, mis kuida iggaüks teab surmarohhi on, ja kui üks ehk teine õnne kaupa ellama jääb, kas sa siis wõid ütelda: Mürgi juur ei tappa? — Ukkaks innimene Mürgi juurt wähhhe awalt pruukima, nenda kui wina, kes teab, ehk surem ulk ka sellegi kihwti wasto mõnne aasta seisaks? Innimese kehha, kellel wäggew ello rammo sees, wõib tük aega lõppetawa waenlase wasto pidada, agga wimaks tulleb ommetegi ukatus. — Üks teine kuulus tohter leikas üksford kasmise kombel ühhe äktselt wina kätte surnud innimese pead lõhki ja wöttis lusfikaga pea-ajo wälja. Sefinnane pea-ajo näitis jubba wälja, mis innimest olli tapnud: sest kui pea-ajo tulle liggi pandi, põlles ta sinnise tullega otsego peritus! — Kas tohhime meie immeks panna, kui üks jobnud innimene ullo kombel möllab? Win kõrwetab temma pea-ajo, sellepärrest ta põlmad ennam

ei sellita, kõrwad biete ei kuule, keel ei oska rääkida, jallad aruwad, käed wärriswad, ja ükski ihho liige ei wõtta käske täita. Kui nisuggune uimane roidund loom kuhhugi töö jure juhtub, kos meele mõistust ning selget arru tarwis on, olgo kas tüürmann laewa, wõi mölder weski peäl: mis head temmast seal wõib lota? Dtsata palju õnnetust on jubba jodikute läbbi maailmas sündinud!

Nenda kui ma: pind kaste: ning wihmata middagi ei kaswata, nenda ka innimese kehha joogita ei wõi ellada egga kosfuda: seks on Summal wet ning pima lonud. Innimene ei tahha wee: ning pimaga leppida, waid murretses ennesele mitmesuggust muud jooki: ta seggab magusad weega, ehk prulib kalja ja õllut, ehk kedab kohwi. Et küll need praego nimmetud joogid ni mõnused kui weski ning piim ei olle, siiski nemmad sedda kahjo ei te kui win. — Tahhame siin lühikeselt weel tähhele panna, kuddawisi win innimese kehha ümberkäib? — Esisotsalt, kui inimene wina joo, lähheb werri sojaks, liikmed sawad pehmeks, kehha affab aurona, südda lähheb rõmsaks, ja on peält nähha, kui olleks inimene rammo: ning rõmoga täidetud. Ürifese aja pärrast lõppeb rammo otsa, südda lähheb nukraks, pea uimaseks, liikmed jäwad raskeks ja ükski tö ei tahha ennam käes sikkida; sellepärrast tarwis puhkama eita. Saab ta ennast wälja puhkand, ja teistkorda wina wõtnud, siis näitab aski nisammoti: südda lähheb jälle kindlaks, waim rõmsaks, agga ei tuuri se kaunis luggo kuigi kaua, sest et win innimese lihha ning werrega kokko ei sünni, waid kui üks kurri waenlane kehha sees ullab ja tännab, kunnit tedda ello:rammo ärra wõidab ja kehhas jälle wälja ajab. Agga kuddas iggal maal, kos üks kurri waenlane korra söddimas olli, paljogi õnnetumaid jälgi järrele jääb, nisammoti ka luggo innimese kehha, kes tük aega wina waeno al on ellanud. Sedda kahju, mis üks ainuskord ülleliig wina:wõt:

mine teeb, ei wõi mittokord aastad enam ärra par-
randada. Lihha ning werri tõukab wina ennesest
ärra, otsego olleks tulli weega kokko pandud; üks wõit-
leb teise wasto, üks lämmatab teist ärra. Uega möda
kõrwetab wina-tulluke lihha ning werre ärra, rikkub
süddant, ja midda enam südda ukka lähheb, sedda
suremaks tõuseb wina immo. Rүүüd ei sa immo en-
nam täidetud, waid jodik tahhab ifka enam ja en-
nam sada, funni ta rammo opis lõppeb ja pea nõr-
gemaks lähheb kui kanna pea, mis wimaks ühtegi ei
kanna, ei mõistlikko mõtte peäle enam affa, egga
ühhesiki asjast õiget arru ei sa: sest et meel ning
mõtte allati wina paelus seisab. Nisuggused kurbtuse
wäärt innimesed, kes ennast jomise kimpo on annud,
jändawad ma-ilmäs ümber otsego tontid, isse ennes-
tele, suggulastele ning teiste innimestele ristiks. Selle
parraja ea sees, kos üks mees täjelikkus rammus
kõige tarkusega omma päwa-seädust toimetab, jõua-
wad õnnetumad jodikud jubba õhtule: nemmad on
kui puud, kelle süddames üks tulline tuk on; nad al-
jentawad kül peält, agga ep olle neil ial õiget lusti-
list kaswo; nad kannawad ka wilja, agga nende willi
on kõlbamata; ja kui koggemata üks kange tuule-
dogg tõuseb, se puhhub neid mahha. Sedda on kõige ai-
guse ning tõbbede jures nähtud; nenda surrid ühhes
linnas, mis pool weikem kui Tallin on, Koolera-
tõbbe ajal kolmsaddakolmkümmend kuus jodikut ärra.

Loja seädust möda pandi meile kõigile need sõnnad
tähhenduse märgiks: Te tööd ning pallu Sum-
malat! Egga ristiinnimene peab neid sõnno ommas
süddames piddama, kui ta Issanda käsko tahhab
täita. Kes Summala peäle lotes omma tööd teeb,
sellele annab Summal figgidust! Agga kos ial wi-
nale melewalda antakse, seäl pannakse innimese südda
lukko, et ta ei mõista palwet egga head tööd teha.
Mis nisuggused willetsad tewad ja toimetawad, sel ei

olle siggidust, sest nende kurb on nende Summal! — Pühapäevad kauvad neil pühha mõtteta argipäevad õigelikko tööta; Jummal kooda unustakse ärra, maja piddamine lähheb nurja ja lapsed sattuvad kurjuse võrko. Nisuggustes õnnetumades majades leitakse, parrako Summal! tülli, riido, wastopannemist, wandumist ja kõitsuggo muud alwad wiisid otsata. Senna asfuvad weel peälegi tühjus, nälg, wargus, walle ning weddelemine, pettus ning üllekohtune tunnistamine. Tubba on nisuggusid willetsusi maailmas küllaltegi nähtud, kõige ennamiste meie päiwil, kos sedda asja pitkemalt läbbi kulati. Nenda leiati 1852mal aastal Amerika maa rahwa seas tuhhatühheksasadda seitsekümmend waest, kedda koggokonna poolt toideti; ja kui sai järrel pärritud, mil wiisil need innimesed waesuse sisse ollid sattund, siis näitis asfi wälja, et tuhhatseitse sada ühheksa kümmend jodikut nende ulgas ollid. Ullude majades olli nisammoti jälle suurem selts, kes lakkumiseega ulluks ollid läinud. — Kohtomõistjad tunnistawad, et ühheteißkümmne mõrtsuka seas wiisiste kümme jodikut on; nisammoti ollid innimesed iggakord jobnud, kui rido ning mäsamist tõstfiwad. Ühhes wangitornis, kos kolmkümmendühheksa innimest wangis peti, ollid kolmkümmendwiis jodikut; ühhes teises sures wangi hones leiti kuusfadda nellikümmend seitse wangi seas: nellifaddakuuskümmendseitse jodikut. Suhtus ükskord, et üks kohtomõistja ühhe noore mõrtsuka käest küsis: Kuddawisi akkafid sinna nisuggust suurrt patto teggema? — Willets õnneto kostis: „jobnud peaga!“ — —

Eks nisuggused kurwad sündinud asjad tannista selgeste ülles, mis ütlemata kahju wina läbbi suure ulga innimeste peäle tulleb? Wannad ning noored langewad wina kiusatuse sisse, ja mitmes paikul astwad jubba lapsed wannemate patto jälgedesse. Kui ühhes sures linnas Amerika maal liggi seitsefadda

last warguse peält finni wõeti, siis nähti, et surema ulga wannemad jodikud ollid. —

Kuulgem nüüd weel, armsad luggijad, mis üks tark tohter wina pruukimise pärrast kirjutab. Temma ütleb: „Kõik lodud asjad, mis innimese ellule ning terwisele kahjoteggijad on, kutsutakse kihwtiks ehk surmarohuks; üks niisuggune kihwt on ka selge peritus, sest kui innimene nattu ke rohkeste peritust joob, siis leiab ta ennesele surmia. — Kui kegi aega möda, ikka wähhe awalt peäle lissades kihwti sisse wõttab, selle kehha peab mõnne aja wasto, agga wimaks tulleb ommetigi ukatus peäle. Nenda on ka luggo winaga, kel üks osa peritust ja kolm osa wet on. — Untakse innimestele, kes weel wina-pruukimist ep olle wisiks wõtnud, ühhekorraga rohkeste wina jua, siis kaebawad nemmad esstotsalt põlletawat wallo suus, kurgus ning süddame al, ütlewad pead raskest ning oimaseks minnewad, siis akkawad nemmad jampsima ja ulla; silmnäggo lähheb walgeks ja wõeraks, põris silmad punnetawad, südda peksab kõrwaste ja suur abhastus ning kuw-õkimine tükkab peäle. Siis kaub mõistus ärra, — kramp kiskus soned kofko, innimesed kiskendawad sure heälega, nenda et kolle sedda nähha ja kuulda. Mõnnel innimesel turksub silmnäggo üllesse, silmamunnad seiswad kanged otsego surmul peas, jampsimine kippub ullul kumbel kallale, kunni wimaks õnneto innimene minestates mahha langeb; nüüd lähwad mofkad sinniseks, ingetõmbamine korriseb, õhhib ning ähhib otse kui ingewagutajal. Niisuggust kurwa luggu lõppetab mõnnikord äkiline surm silmapilkuga. — Wõrab luggo parranduse pole, siis ajab innimest offendama, teeb seest wallale ja panneb wäsinud loma mõnne tunni ehk kolm, nelli päwa otsego surnut maggama; wimaks ärkab innimene uimase, wallotawa peaga raskest un-

nest, agga feel on walge suus ja fehha nörf kui roimakasel. Söud tulleb pikkamine wast taggasi.

Kes ühtepuhko wina prugib, affab aega möda pöddema; ihho-terwisega kaub ello röm süddamest, sellepärrast üks jodik targal peal ifka ennamiste nor- kus seisab; ta wöttab siis paar sutäit wina, lotes se läbbi meelt jahhutada, agga asfi lähheb weel alwe- maks. Lakkub ta ennast täis, et sel wisil kõik waewa ärra unnustada, siis on jälle abbi ürikene ja kui pea- täis lahkund, luggo weel waewalisem kui enne.

Eks sedda iggaüks isse ei tea: kui paljo innimesi wina lakkumiseaga äkkitselt ärra surreb? Kui mitto jodi- kut langetöbbesse sattuwad, ja kui mitto ulluks läh- wad? — Wägga jaggedaste leitakse meie päiwil ni- saggusi jodikuid, kes äkkitselt akkawad wärrisema ja kartma, ütteldes: Kurri waim kippub mo inge kallale! Misaggused önnetumad innimesed näwad siis ühtepuhko seäse parwe ehk kassi karja ennese peäle tikkuwad, peitwad omma peat riete sisse, ei sö sutäit egga magga üht silma pilku, waid ajawad ühtepuhko rum- malad jampsi juttu. Tohtrid nimmetawad sedda többe Lakkujate- ja jampsimiseks ehk Jodikute- ul- lüks, ja teädwad selgeste, kui mitto innimest igga aasta selle többe käes otfa löppeb.

Kui jodikud omma hädda arstile kaebawad, siis leitakse ennamiste ifka, et kops, maks, maggo, pörn, nerud, põis ja muud sissikonnad wiggalised on. Enna- miste kõhhiwad nisaggused willetsjad ühtepuhko, kõige ennamiste ommiko warra, kui maggamast üllesse töus- wad; kõhhimine ajab offendama, agga ei tulle muud kui lägga wälja. Wimaks tulleb Tsikus ehk Wee- többi ja teeb jodiko ellule otfa. Meie näme iggas paikas, et jodikutel sögi-isso pudub, sellepärrast nisag- gused önnetumad innimesed winaga omma kõhto pua- wad parrandada, lotes, se läbbi sögi-isso sada; ja kui win üksi ei aita, siis wöttwad mönningad: koiroh-

ho-, Turgi- pipra-, mäeröika- kampfweri- ehk muud kange rohoga seggatud wina, mis ommeti ühtigi ei aita, sest et sissifond winaga ärra kõrbend on, ja maggo otsego üks wanna närtfind kobro- lehhest torbi wälja näitab. Sedda on selgeste nähha, kui ühhe jodiko furnud kehha löhki leigatakse: maggo on ennamiste kokko kistud, kui ruskikas, maonahk köit krömpfind, mõnnes kohhas kõwwa kui kiwwi, teises paigus jälle ärra pendind kui mädanend ride narts, mis sõrmega wöib ühhest ärra lahutada: kurt ja sögi kõrri on ni kitsad, et waewalt ölle kõrs läbbi mahhub. Nisammoti on luggo mu sissifondatega: kops, maks ja põrn on seest kui tohletand naired; neerud ja põis on opis teistwisi kui terwel innimesel. Käed ja jallad wärrisewad jodikul kui hawa-puu lehbed, sellepärrast ep olle kehhal jõudo tööd teha. Wimaks sago weel nimmetud, kudda jodiku werri, üddi ja pea-ajo ümbermoontud ja pool mädand on. Sest ep se tulleb, et kange jodkute filmnäggo furno karwa on, silma-walged punnetawad, ninna ots mittokord paistetand ja sinnine, jalgade külles mitmed paised ja awad, mis ühtepuhko aisewat mädä wälja immitsewad. — Et kül sedda luggedes mõistlikkul innimesel südda läilale lähheb, siiski on mõnnikord luggo weel paljo kolledam, kui praego räkisime. — Kui nüüd liig winajomine ni irmsad willetsust innimeste peäle weretab, eks siis kül igga meelemõistja ennast wina eest otsego tullufese eest peaks hoidma? Pörage, kes teie sedda sõnna loete ehk kuulete omma kurja tee peält ümber! püüdte uut, parremad ello allustada ja palluge saggedaste tões ning waimus Issandat et Temma pühha arm teid saaks walgustama ja teie kurja lihhalikko immo ärrawõitma, enne kui teie Loja-kujo järrel ehitud kehha otsa lõppeb ja teie surremata ing iggawest patto wörku langeb! —

Sest et innimese kehha, kes aega möda winaga

tutwaks saand, pärrast suremat jäggo ühhekorraga ülles kannab, arwawad mõnned ommas pimmeduses: win ei te kahju waid annab kehale rammo. Ja, meie kuuleme ennamist iggapäw mõistlikko rahwa suust: kui wina meelt ning arru möda prugitakse, siis on ta rohhuks ja ei te kellegile kahju. — Ugga ütle mulle, tark sõbrakene! kust sinna sedda tead, et win innimesele rohhuks on seätud? Lähme, wennike! mõllemad ühhe õppetud tohtri jure, kes ni hästi innimese kehha seäduse, kui kõige Summalast arstirohhuks lodud asjade rammo ärra tunneb, ja küssime temma käest: Kuddawisi on luggo winaga? — Tohter wastab: „Win on surma-rohhi!“ Kes tedda nattufeselt awalt õppind prufima, selle süddames tõuseb immo temma peäle, mis innimest iggapäw ommal ajal kui tasko kel sunnib wina wõtma. Kui ühhe nisugguse jõud ei ullata, wina nõutada, siis on ta otsego aiglane, ja ei peäse enne waewast, funni ta wina saab. Pärrast sunniwad tedda tuhhat asja wina wõtma; ei aita siis ennam wasto tõrkumine, sest innimene ei olle nüüd wina-perremees, waid win on innimesele perremehhiks asunud, ja küttab innimest ühtepuhko omma pörge pilli järrele tantsuma! Ugga orri peab perremehhe käske täitma; kelle perremees win on: se peab ennast wina wallitsuse alla eitma. — Ennä, sõbrakene! nenda on luggo wina prufimisega! Wina-mekijatest sawad aega möda wina-prufijad, wina-prufijatest — jodikud ning lakkeroerad, — ilma et ükski isfi sedda olleks märkand, ehk weel wähhemine nõuks wõtnud: Se asfi juhtus koggemata, — tõusis nisammoti isseennesest. — —

Mõnni luggija wõiks siin minno käest küssida: kui win wiisiste ni kange kihwt on, kui praego tunnistasid: kust se siis tulleb et ni pissut innimesi wina kätte surreb? — „Se tulleb sest“ — koston minna — „et meie többe ja surmawisi nimmetami-

sega ütlemata jättame: mis asjast aigus ehk surm
essiteks wälja läks. Kui kegi äkkitselt wina surreb,
siis ütleme meie: Tal olli äkkiline surm, ehk süddame
rabbandas; kui kegi wina lakkumisega Tisikuse aiguse
ehk Wee: többe siise langes ja ärra surri, siis ööl-
dakse: Temmal olli Tisikus ehk Weetöbbi, — agga
winast ei lausta sõnnagi; kui kegi jobnul peal mag-
gama jäi ning ärrakülmas, siis lükkatakse sü külmale;
kui keddagi wina lakkumisega ello maja ning warran-
duse ärra pillas, ommaksed kerjama satis ja wimaks
isfe ennesele otsa peäle teggi, siis rägitaakse: Ta on
isfe ennesele otsa teinud. — Wina ei nimmetada
ialgi, sest et ristlik armastus kõik ärrawarjuda püab!

— Wönningad jätwad ka wähe aega enne surma-
aigust wina prukimist mahha, kui parrem süddame
tunnistus tõuseb, ehk pat neid pinab ja win jubba
süddamel wasto seisab. Agga mis nisuggune illine
pöörmine ennam mõjub, kui kehha jubba wina läbbi
riffutud olli? — Wattame iggaüks ommal kohhal
üumber, kül siis leiame paljogi neid, kedda wina lak-
kumine enne aego kirriko-aeda maggama fundis, ehk
kes kui poolsurnud foggokonna liikmed, otsego inni-
meste teotuse kujud meie seltsis liguwad? — Meie
maal surreb iggal aastal ennam innimesi wina, kui
kõige ristirahwa ulgas kümnel aastal kõik suggu mu
fihwtide läbbi. —

Wönni wõiks sedda luggedes ommas süddames
möttelda: Egga ni paljo kurja wina-jomifest ommetigi
ei wõi sündida, kui süin kirja sees rägitaakse, sest meie
enneste seltsis on mitto terve kehaha jodifut, kes ei
olle fiddud egga pöddurid; teised on kaunist wannaks
fanud; nisammoti tunneme paljo jodifuid, kes ei olle
mörtsfukad, egga kurjateggijad. — Se on tössi kül!
Peält nähhes on mittokord luggo parrem, kui meie
tunnistafime, agga üttelgo mulle: kas teie ollete ial
jodifute luggu süggawamast läbbi kuland? Kas ol

Iete nende sissifonnad ärra urinud ja siis leidnud: et punna palge peäl kehha terwit wälja näitab? Mitto öuna on wälja poolt illusad ja punnased, mis seeft piddi ärra-uritud, ussi purru täis on. Kui mitme maja- ja abbiello-rahwas ei ella filmafirjaks rahholiste kennal wiisil, kes issikeskis allati mäsawad ja möllawad? Mõnnel tüttarlapsel on illus jumme näggo ja kenna wiis, agga arrimata küttri südda ja alw kombe. Ei olle kõik üsna kuld, mis peält läigib! — Kes tahhab omma peaga selle eest seista, et ühhe jodiku luggo otsani hea on? Kas sinna ussaltad, armas luggija! selle eest kosta, et jodikud üksford biged surma leidwad ja nende lapsed parrema jälgede sisse astnwad? Ehk kas ei olle sedda jo kül nähtud, et judikute lapsed aegsaste wannemate patto sisse lan- gesid? — Sa kui ka siin ja seal Summala otsata allastus mõnne jodiku sure awalikko patto eest hoiab, siis tulleb ommetigi küsida: mis head nisuggused lakkfoerad ma-ilmäs tewad? Ellawad nad innimes- tele kassuks wõi Summalale auks? — "Jodikud ei sa Summala riiki pärrima!" Nende süddame mõtted ja sowimised ei olle armo tee peäle juhhatud, — nemmad ei te mitte sedda, mis pärrast Apostel Paulus maenitseb: "Kui teie nüüd söte ehk jote, wõi mis teie tete; siis tehke kõik sedda Sum- mala auks!"

Armsad sõbrad! — ütles Karel, ramatut Finni pannes — "öhto on ärra jõudnud, sellepärrast peame luggemist sel korral lõppetama. Kes sedda maenitsuse kirja otsani tahhab kuulda sada, tulgo tul- lewal pühhapäwa öhtul jälle kofko, siis ma lõppetan luggemist." Kõik mõistlikud mehhed tännasid luggi- jad ja lubbasid pühhapäw tulla. Hans Laikõrri üt- les: "Se on kõik tühhi lorri!" ja tuikus wandu- des wärrawast wälja.

Mored mehhed ja tüttarlapsed piddasid weel laulo ja tantfiga öö willul talgo lusti; Rebbase Peter ajas wiolid; Karel tantfis kaks wõi kolm korda Elsega. Said tüttar lapsed omma lood lõppetanud, ütles Karel: „Nüüd tahhan teile üht uut luggu laulda, mis meie Koolmeister Saksa kelest ma kele on ülles pannud. Eht wõib juhtuda, et ühhe eht teise piga pejokene tullesal süggisel soldaniks wiakse, kes eddespidi ka kangel wöeral maal wahhi korral seisab ja seddawisi laulab:

Kui seisan südda kest ö a'al
Ma üksik wahhil kangel maal,
Siis mötlen: kas mo kauge nei'
Mul truiks kül ning armsaks jäi?

Kui piddin wäele minnema,
And' suud ta mulle armoga,
Eht' lintisid mo kubaral'
Ring nuttis minno rinde naal!

Ta sallib mind, ta on mul hea
Sest ollen rõmsa meelega;
Mo südda soe lööb külmal ööl,
Kui mötleb trui Armsa pääl'.

Nüüd peero kuma walgeel
Sa lähhed wissist kambiell',
Ring satad palwid Issandal'
Ka pejo eest, kes kangel maal.

Wõi olled kurb ja silma wees,
Mind arwad fiuste paelades —
Jä rahhul, Summal on mo nõu,
Ta warjab soldanide au.

Kel praego lööb, pea tulleb futub
 Ja peästab mind sesamma tund;
 Heast magga waifses kambries,
 Mind meles pea undnäggedes. —

More rahwa lust olli löppenud, surem selts külla-
 rahwast jo kojo poole föttanud, kui wanna Toa-pappa,
 Maddarikko Peter ja Sunni perrerahwas maggusad
 juttu ajades ukse läwwel istus. S olli kenna ning
 soe, ei wähhematki tuule öhko old lehhitamas; ö waif-
 sel ei kuultud muud, kui sirtsu sirrinad, pörnika lendo
 ja obbose kella heält koplifst ning eina-maalt; ja kui
 seäse ning kihhulase werrewenna pirrin, ehk terrane
 nofkake mõnnikord innimesi põlleks pahhandanud, siis
 olleks üsna üwwa põlli olnud. — " "Ma ussun kül" "
 — ütles Toa-pappa Karlike — " "et teie ramatus
 mõnda tarka õppetust leida on, siiski lähheb asfi lia-
 lifeks: kui wina opis ärra keeldakse. Ma ollen kuus-
 kümme aastat wina prufind, agga ei olle ma tem-
 mast tänmini mingisuggust kahju tunnud." " Karel küs-
 sis: " Kui palju wina ollete siis iggapäw prufinud?"
 — " "Iggapäw?" " — Küssis Toa-pappa immeta-
 des wasto — " "Millal ma teile ütlesin, et ma igga-
 päw wina wõtsin? Jodif wõttab iggapäw wina!
 — Kui alles mõisa-mees olin, siis sain igga pühha-
 päwal ja suremal tähtpühhal omma sutäje, ehk kui
 juhtusin sakstega kuskil wöeras mõisas söma-ajast
 ollema, seäl mulle anti ka sutäis wina. Mõisa orju-
 sest peästes jäi wina allika soon kinni; põlle ma om-
 mas majas ial ennam wina piddand, kui jodu tai-
 beks ehk pühhade ajal. Sái ribbake järrele, sedda
 wõtsin mõnnekorra õige omma käe peäl süddame jah-
 hutuseks; — jobnud ei olle ma weel ello ajal ol-
 nud!" " — " Sesuggune winawõtmine " — kostis
 Karel — " on wägga arwaste innimeste seas leida.
 Teie ollete, armas papp, meelt möda wina prufind,
 siiski olleks weel parrem olnud, kui teie sedda pettist

joki ei olleks ial tundma saand; teie terve, tuggew
kehha olleks wist mönni aasta rohkem weel wannuse
wasto seisnud." " "Armas pojokene!" " — nomis
Eoa:pappa — " "teie ollete alles noor ja wägga äf-
filine, teie tahhaksite ühheforraga köif ma:ilma teist-
wisi seäda, wina prufimist järsko mahha jätta; agga
uskuge wanna innimese sõnna: ei asfi sel wisil lähhe
forda. Kes üht asja ülleliiga laidab ja teotab, selle
öppetust rahwas affab pilkama; wanna sõnna ütleb:
aega möda lähheb asfi heafs. Kui minno nõu tah-
hate kuulda, siis söidelge neid, kes üllelia jomise patto
ahhelasse on langenud, ja jätke teised — rahhule." "

— Karel kostis: " Wöifs sel wisil kahju ärrakeelda,
siis ei olleks kuskil maal tarwis olnud kaszinuse selt-
sifid asfutada. Mitmes kohhas katsuti sedda asja
läbbi; esfiotsalt kelati ülleliig jomine ja lubbati kas-
zinad wina prufi, agga se ei aitand: ni kaua kui
wina wõtmine innimeste ulgas sallitakse, ei löppe jo-
dikud ial ma peält ärra, waid wina immo kaswab
aega möda ifka sureks ja eksitab innimesed öigelt teelt
ärra. Kui laffekoerad sota ma peält peawad löppema,
siis on tarwis wina järsko mahha jätta. Kes ma-
pinda heafs põllo maaks tahhab arrida, se peab köif
puud juurtega wälja rookima, muido wanna känd
ning jured jälle ueste wösso sawad ajama." " "Teiega
on raske waielda, sellepärrast löppetame sedda puhko
tülli!" " ütles Eoa:pappa naerotates ja läks Sunni
perremehhega puhkama; Maddarikko Peter ja wanna
perre:it ollid jo enne maggama läinud.

Jürri, Els, Liso ja Karel jäid weel ukse ette.
Els olli jälle nukral meel, sellepärrast küsis Karel:
Üttelge mulle, kallis Elsfene! mis murre teie süddant
ni saggedaste formab, et murre pilwe nore ello
römo päifest ärra warjab? — " Mo süddames on
üks aaw" — kostis Els — "mis iggaford wallutab,
kui wina willetsufest rägitakse. Dlen üks waene

lappokene ma: ilmas, felle isä ja emma wina läbbi
 otfa said." — Karel pallus Else, önnatumat luggu
 räfida, üttelde: südda lähheb furwal iggaford ferge-
 maks, kui omma ädda söbrale saab kaebanud; kes
 murret teisele tunnistab, se wähhentab süddame foor-
 mat. Räkige, armas öfene? — "Minno kasso-öbe
 Else isä" — affas Sunni Jürri räkima — "leiti
 ühhel Esmaspäwa ommikul lauda laffas ülles po-
 dud; ta olli pühhapäwa öhtul jobnud peaga förtfsust
 fojo tulnud, ja Jummal teab, kuddawisi ta wässind
 meelel ennesele sedda furja olli teinud." — "Subba
 ennam kaks aastat enne sedda önnetuft" — juttus-
 tas Els wessiste filmadega — "ähwardas ta iggaford
 förtfsust tulles, ennesele otfa tehha. Suhtus ütsford
 emmaga, kes nisammoti jowastano olli, rängaste rido;
 emma söimas ja torrises ni kaua wasto, funni isä
 irmsal kombel needma ja wanduma affas, et minno
 ihhokarwad püsti töusid ja köif mul filmade ees mus-
 taks läks. Sai isä tüf aega wandund, siis wöttis
 kambrišt ue kütke ja puš-noa, ja kissendas kolleda
 heäleaga: Müüd tahhan ennesele otfa tehha! — Ma
 langesin põlwili ta ette mahha, pallusin nuttes: Oh
 armas, kallis tadike! mötle Jummal peäle! ärra
 minne omma inge uffama! — Issa töufas mind
 otsego foera futsikast jalla kannaga eest ärra, ähwar-
 das mo förru mahha leigata, kui weel pididin heält
 teggema, ehk temma filma ette astuma, ja läks siis
 möda reddelid laffa. Ma waene jooksin emma jure,
 kes aida essikus tango tuulas, ja pallusin tedda isfale
 appi jõuda. Emma üdis täje suga: Lass ta kurradi
 waenlase: kehha pörgo minna! ei lähhe minna tale
 appi! — Siit ma jooksin reialla taggasi, näggin,
 kudda isä praego kütket kattuse penni finni sidud,
 kütkele filmust otfa seadis, mis ennesele kaela ümber
 toimetas. Ei olnud ennam filmapilko aega wita;
 ma kargasin kui orraw reddelid möda üllesse; isä

seisis weife järri peäl, kütte filmus ümber kaela, puss-nugga käes, ja ni pea kui ta mind näggi üdis ta irmfaste: Ärra tulle, ärra tulle, surmalaps! minno liggi! ja püdis mind pussiga torgata. Sel filmapilkul töufas ta jallaga järri ümber ja — rippus penni külles. Puss-nugga kuffus käest mahha. — Sum-mala arm jäggas mulle sures ehmatuses weel ni paljo mõistust, et noa maast wõtsin, järri peäle kargasin ja kütte katti leikasin. — Willets isä sattus otsogo raske wiljakot toa lae peäle mahha. Ma peästsin ohhelikko kaela ümbert, öerusin kaela ning rindo; ingamist ei olnud tunda, ja isä filmnäggö olli irmus sinine. Müüd lätsin ma naabri perrest abbi otsima. Külla rahwas tuli minno kisa peäle fokko, kulid risti eites, mis olli sündind ja ruttasid siis kõil meie perresse. Üks mõistlik wanna inimene kallas ämbri täis külma wet mo isä pea peäle, mis järrel ta jälle ingama affas. Süski maggas ta teise öhtuni otsogo poolsurnud norrisedes maas; — ülles ärkades kaebas ennese kaela luut wallutama. Kas ta sest middagi teadis, mis eile onniko olli teinud, sedda ei saand ma temma suust kuulda; agga sest õnnetumast päwast sadik ei sallind ta mind ennese filma ees ennam, sel lepärrast andis mind emma teise perresse lapse oida, kus ma ni kaua olin, funni õnneto isä ennesele irmfat otsa peäle teggi. Sel korral olin ma kolmeteiskümne aastane. — Pool aastat pärrast sedda surri mo emma, kes kaua aega pöddeja olnud, wee többesse. — Müüd olin ma otsogo linno poeg puu otsa peäl, ei teadnud: kust piddin ennesele pallust, warjo ehk ihhokattet leidma? Wannemate endine weife ellamine olli liderlikko elloga ärra pillutatud; üks lehma mullikas ja paar lamba talle, mis järrele jäid, wöeti wõlla eest ärra. — — Suur taewane Isä, kes igga ellawa loma eest isfalikkult wolt kannab, olli Sunni perrewannemate süddant ligu-

tand; nemmod wõtsid mind kaswatiffuks, õppetasiid mulle risti usku ja risti inimese kumbed. Summal sago neile tulles ilmas kõik sedda head kätte tasuma, mis nad mulle on teinud." —

Summal on meile mõllemile ühtesuggust koormat peäle pannud, — ütles Karel lahke sõnnaga — ja kui Temma pühha tahtmine meie nõuga peaks kokko sündima, siis wõttame eddespiddi teine teisele ello koormat püda fergitada ning murre tundi jahhutada. Else palge löi punnaseks, ta nutto-wee-pisfaratest kattetud film paistis rõmsast otsogo päike pakso pilwe alt wälja, agga sõnna jäi keele peäle kinni, sellepärast ruttas ta teiste seltsist ärra, omma õnnetust ning õnne palwes Jummalale woleks andma.

Jürri ütles Karlike: „Kui te wimati ni rängaste aige ollite, ühheksa böd ning wäwa jampssiste, ei einet wõtnud egga kellestki arwo sanud: siis istus Els ifka teie fängi ees ja lehhitas kasse õksaga kerbsid teie su peält ärra, ja jahutas weega sagedaste teie lõh, fend kuiwa feelt! — Wennikene! — üdis Karel nukra melega — mis te mulle sedda ennemine ei räkind? Kui Summal mind parremast aitas, mällestus ning mele mõistus mul jälle kätte jõudis, siis olli mul mittoford otsogo unnenäggo meles, et üks ingel mind raske aiguse ajal nago olleks rõmustand ja minno ädda fergitand! Ja selle truui wolekandmise eest ei olle ma weel Else sanud tännada. — „Laske olla!“ — kostis Jürri — „Els isfi kinnitas meile kõigile, sedda asja teie eest warjul piddada, sest ta äbbenes teie pilkamist ja naero. Ja, Karel, kui tahhate mulle faemine sõbraks jada, siis piddage su, et Els sest juttust märki ei sa, mis ma praego räkisin. Els on üks wägga kallis tüttarlaps, ma armastan tedda enam kui omma lihhalikko ödde, sellepärast rõhhub temma furbtus minno süddant ni sammoti.“ — Karel ei lausund sõnnagi; istus tül aega mõttes, tõusis

siis üllesse andis Jürrile kät ja läks wärrawast wälja.

Jubba ue päwa sönnumi-tojad seisid ommiko pool taewa weeres: koido piir olli wäljas ja ajas pilwe- sörwad punnetama, koido-täht pöggenes kahwatand näoga, kui päikese kunninglikko au näggi, ja mäggi ning org auras uddo pilwest rohtudele ning puu leh- tedele jahhutust; linno heäled tõusid koplis ja leppi- kus Loja surust kuulutates. Ommikune willo jahhu- tas Karli süddant, linno laul leppitas ta kurwa meelt ja kui päike olli tõusnud, läks ta kerge süddamega fojo pole! Uskuge sellepärrast kurwad ning leinajad: ürikene on teie murre ö siin ajalikkus ilmas, sest ue ello päike toob üksford kõigile rõmo, rahho ning ingamist. —

Karel trallis minnes maddala heälega:

Mo mõttes on üks ainuke,
 üks ainuke mul kallis!
 Oh kui ma selle piga saaks,
 Ja on ni wirt ja wisakas,
     ni wisakas,
 Ma ellaks Edenis.

Se tüttarlapse tõeste
 Ma wöttaks endale!
 Tal ikka lahke meeleke
 Ja näggo kui üks malike
     kui malike,
 Ja film kui tulluke.

Ja kui ma tedda faugelt nään
 Wab punna palgesse,
 Mo südda akkab peksama
 Ja wessi tõuseb filmasse,
     mul filmasse.
 Ei tea mis luggo se.

Weel rebe õhtul wainiul
 Ja küsis minno käest:
 „Karl, ütle mul, mis wigga sul,
 Ei õige luggo ial sul,
 ei ial sul!“
 Ma õhksin kõigest wäest.

Ma olleks pidband räkima,
 Oh miß ei räkind ma!
 Ja kui ma olleks rikkam mees
 Ja südda wähe fergem sees,
 mul fergem sees,
 Ma rägiks temmaga.

Kaks nädalad parrast Lauritsa päwa olli Karel praua käest Tallinnast kirja sanud; jaksad pididid Mißli ku esimese päwadel koddo sõitma, ja möda minnes Karlit kasa wõtma. Et kül iggamees Karli minnikut ette teadis, ja iggapäw nisuggust sõnnumit odata olli, siiski teggi praua firri Sunni perres kurwastust ning nukrat meelt. Kõik perrerahwas armastas Karlit otsego poega ja wenda, Karel armastas nisammoti jälle perrerahwast, ja nenda ellas ifka üks teisele rõmuks. Tubba mõnnikord olli Karel isseeneses mõtelnud, seie paiko elloasset seäda, agga kuddawisi wõimalik olleks, sedda asja kõige parramine toimetada: sellega ei sanud ta ial toime. Kuddawisi tohtis ta omma hea tenistuse enne mahha jätta, funni uus koht walmis olli. Eks meie päwil leita, parrako Summal! rahwast kül, kes wanna kohha enne ärra põlgawad, kui uut sawad, ja selle läbbi kehwise ning willetsuse sisse sawad. — Müüd, kus lahkumise tund ifka liggemale jõudis, murre ning ahvastus ennam ehk wähem igga ühhe süddant koormas, juhtusid mõnnikord nisuggused mõtted ka juttule. Wanna perre mees olli kõige esimene, kes omma süddame koormat

juttu läbbi fergitada püdis. „Armas Karel!“ — ütles ta ühhel päwal wõerale — „ma nään teil läh-
 heb lahkumine nisammo raskeks kui meile, sellepär-
 rast tarwis nõu piddada, kas asfi sünniks korda, et
 teie ka eddespidi meile nabrimehheks wõiksite jada?
 Ma räkisin minnewal pühhapäwal mõnda teie pärrast
 ausa kirriko õppetajaga, pallusin õppetajat, ennesele
 waewaks wõtta: aulikko mõisa wannematega nõu
 piddada, kihelkonna kolmeistri pärrast. Ehk wõtta-
 wad ausad wannemad meie norema põlwele sedda
 head sowida. Surema ulga lapsed kaswawad meie
 paikul juhhatamiseta ning õppetusetä ütles. Mitmel
 wannemal on ni paljo jõudo, et wõiks lapse õppe-
 tuse cest koppika fullutada, agga kuhho last panna?
 Saksa kolid on wägga kallid, ja weel surem ädda on
 keele murrega. Kui kirriko ja mõisa wannemad meie
 lastele õppetuse õnne tahtwad sowida, siis wõiksite
 teie meile kihelkonna kolmeistriks jada?“ — Karli
 palge läks sedda juttu kuuldes mittokord punnasemaks,
 ta watas pea perremehhe peäle, pea jälle ennesse ette
 mahha; sai ta rük aega mõttes seisnud, siis kostis ta
 perremehhelo: Dns asfi Jummalat tahtmine, siis sago
 teie mõtted tõeks sama! Mo ollen jo isfegi mõnda
 kord selle peäle mõttelnud; lapsepõlwest sadik olli mul
 lust põlloarrijaks jada, ja kui kolmeistri ammetit saan,
 siis tulleb mulle kahhekordne põllo tö: ma pean wilja-
 ja waino-põllo ühhes arrima. — Sel wimisel ajal,
 mis teie perres ellasin, iggapäw teie kaunist maja-
 piddamise wisi näggin, astusid mitmed lapse põlwe
 sowimised minno mällestusse, ja nisuggused mõtted ei
 kaddund ennam mo meelest ärra. Mittokord ollen
 Jummalat pallunud, agga siiski ei tulnud mulle rahho
 süddameesse. Jägo asfi Issanda woleks, kes kõiik par-
 remine seab, kui meie mõistus ärra teab. — Sunni
 Mihkel ja Karel ollid paar tundi aega sest asjast
 räkinnud; juttu lõppetates piddasid nõuks, asja ni

Faua sallamahti piddada, Funni Kolmeistri assi piddi selgekš sama, ja Karel mõisa-tenistusest lahti peäsma.

Kui Sunniperre nabrid ning tuttavad Karli minnikust sõnnumid said, tullid nad wimsel pühhapäwal pärrast lõunat Sunni tallusse kofko: lahtujaga jummalaga jätma. Luggemist, mis talgo õhtul polele jäi, olli Karel näddala eest lõppetand: Hea melega anakkfime selle kirja luggijatele pitkemalt ofust fests, mis Karli ramatus seisis, agga nende lehtede ruum on wägga kassin; sellepärrast sago siin agga nimmetud, mis wina-jomifest meie maal ning Kassinuse feltfist Lättimaal üllemal nimmetud ramatus seisis. Kuulge siis weel, kui paljo wina prufimine iggal aastal warra ärra kullutab. — „Iggamees, kes wähegi kofko arwata mõistab, wõib ülles arwata, kui fuurt inda iggal aastal wina eest maksetakse, mis läbbi ifka surem waesus innimeste peäle tulleb. Kui ühhes koggokonnas wiis tuhhat inge ollekš, kes saddakahheksakümmend tallus ellakšid, ja iggas tallus toop wina näddalas prufitakse: se teekš aastas wiiskümmend kaks toopi igga perre kohta; jodu tarbekš wõib weel kümme toopi aastas igga perrele jure liisfada: Siis tulleb aastas saddakahheksakümmend perre peäle üksteiskümmetuhhat üks sadda kuuskümmend toopi; ja kui wina toop poole rubla makšab, siis antakse aastas wiistuhhat-wiisfadda-kahheksakümmend rubla wina eest wälja. Urwame fenna jure weel, mis pühha-ning tähtpäwadel kõrtsudes juakše, siis wõib julgeste wiistuhhat inge peäle kahheksa tuhhat rubla aastas wina kullo arwata! — Kes selle arro järrel kõige Riakubbernemango wina kullo ülles arwab, se leiab siis, et seitsefaddatuhhat inged (nivaljo innimesi ellab Riakheh Liwlandi maal) igga aasta kaksmiljonidkaksfadda-nellikümmend-tuhhat toopi wina prugiwad, ja üksmiljon-saddakaksikümmend-tuhhat rubla rahha wina eest wälja antakse. Üks wietuhhat ingene koggokond,

Kes aastas kahheksa-tuhhat rubla wina eest raiskab, pillutab igga aasta kõige wähemast wiefümne innimese peatoiduse ning ihokatte ärra (kui sadada kuus-kümmend rubla igga innimese üllespidamiseks arwataks!) — Sella arro järrel ukkatakse Riia kubernema, kus winajomisega iggal aastal seitse-tuhhat innimese peatoidus ning ihokatte ärra. — Jah, nipaljo langeb igga aastaga tõeste waeuse sisse. — Nenda on sedda mitmel kohhal ja maal ülles arwatud, et wimaks möda läinud kolmekümnel aastal wina prufimine wiiskord suremaks läinud, kui enne. Mõttelego nüüd iggamees: mis otsa nisugguse elloga wimaks peab tulles? — Meie arwasime üllemaal seitsetuhhat inge Liwlandi-ma peäle, kes wina läbbi waeuseks sawad, ja mõtlemata omma ajalikko ning iggawese ukatuse sisse tuiguwad, ilma et neid ükski ärrakeelda wõttaks. Neist nimmetud õnnetumatest sureb iggal aastal kõige wähemalt kümnes otsa ärra ja lähheb parrema tundmiseta ning kahhetsamiseta siit ajalikkust — tulles ello sisse! Ja kõik se hädda, pat ning willeksus tõuseb wina läbbi. —

Ripea kui Lättirahwale kirja läbbi neist üllemaal nimmetud asjust sõnnumid todi, ja nemmad kuulda said, kuddawisi mitmel kohhal wöeral maal kassinuse-seltsid ollid asfutud, wõtsid mitto ausad meest ennesele nõuks: ka enneste keskel üht nisuggust seltsi toimitada. Nisuggused kassinuse seltsid kosuwad tänna päw jubba mitmes kühhelfonnas Lättimaal, ja innimesed, kui sedda kaunist õnne päwast päwani ennast tundma sawad, andwad tänno ning kitust Is-sandale, kes nende waimo filmad lahti peästis, ja nende jalga ello tee peäle tallutas. — Et kassinuse seltsid iggal paikul ma-ilmast nenda kui Lättimaal ruttuste sigginesid, se näitab arwalikkust, et iggamees nende kassu iski selgeste ärra tunneb; sellepärast leitakse ka seal kohtades, kus jomine enne sedda wägga

üllefät olli wötnud, nüüd kõige enam kassinuse seltsi liikmeid. — Wina immo seisib tännini otsego pakse pilwe ülle kõige meie ma, ja kattis sedda wähhest parrema õppetuse päwa walget ärra. Riipea kui parrema tunnistuse foit pimmetad walgustama sai, tungisid innimesed, kes äkkitselt patto unnest ärkasid, igalt poolt uut walgust terretama! — Uuwäärt kiriko õppetajad püüdsid ommalt kohhalt nomimise ning maenitsemise sõnnaga rahwale appi tulla, ja sõddisid parrema koggoduse liikmetega ühtlase pimmeduse würsti wästo.

1836mal aastal tullid ühhes kihelkonnas Lättimaal liggi wiiskümmend innimest, mehhed ning naesed kokko, pallusid kiriko õppetajat, ende suust tõutuse sõnna wästo wõtta, mis läbbi nemmad wina prukimist opis ärra salgasid. Nenda asfus esimine kassinuse-selts Lättimaale. Sesinnane selts lubbas:

1) Kõigest jõust ning wäest püda: ülleliigjomisele ning lahkumisele otsa teha, jodifikuid parrandada, ning parrema teele juhhatada, kõige enamiste agga novrt põlwe wina kahjo eest oida ja sel wisil lahkumise willetsust sutumata lõppetada.

2) Seltsi wõib iggamees astuda, kes tõutab: iseni hästi wina ning muud kange joki mahha jätta kui ka nende pruki ommas majas opis ärwitada, ei enam wina osta egga müa, ehk ka muul wisil wälja jäggada; ei keddakit wina wõtmisele melitada, waid igga jodikut targalt maenitseda, wina mahha jätta; nisammoti ennast ka igga piddo ning jodu eest oida, kus ial karta, et jomisse immo wõiks kiusama tulla, ja sellepärrast ühtepuhko walwada ning palluda.

3) Kes tahhab, wõib iggal ajal seltsist wälja astuda; kes agga kui seltsi õsoline omma tõutusse sõnna ei pea, sedda esimest korda armastuses maenitsetakse, ja kui se ei aita, koggoniste seltsist wälja lükkatakse.

4) Wina ei olle lubba mnido prufida, kui arsti kässo peäle: rohhuks. Godawat wina, öllut ning möddo wöib innimene kassinaste prufida.

5) Mõnnikord aastas tulleswad seltsi liikmed kofko, andwad üksteisele teada, mis head nad kassinuse asjust kuulnud ning näinud, peawad nõu ühhes koos, nomiwad ning trööstiwad üksteist heal teel käies, ja palluwad ühtlase Sunmalalt abbi: ende töutuse sõnna ka eddespidi finnitada wötta. " "

Pilkajaid ning waenlasi olli ma peäl palju, kes kassinuse seltsi rahwast naersid ja teotasid. Mõningad ütlesid: teie tahhate targemad olla kui teie wannemad ja essi-wannemad ollid, kes ka ellasid, wina jõid ja wina prufimist kellegile ei kelanud. Teised ütlesid jälle: Kes sedda suurt kahju ärra wastab, kui tö wina koides seisma jääb? Kõik mõisnikko aitad on wilja täis, kus sellega minna, kui ennam wina ei põlletada? — Weel teised läksid ni kaugele, et üllema wallitsuse polest keelbo otsisid, sedda asja ärra lämmitada. Sellepärrast juhtus, kui sedda asja Dia kubbernemango wallitsusele ja Rigi wallitsusele Peterburri teada anti ning lubba küsiti, et üllemalt kohhalt wastust todi: " Iseärranis seltsisid, kassinuse seltsi " nimme al, ei olle tarwis asjutada, sest et jubba igga firriko õppetaja, kolmeister ning kohtowannem innimesi ommalt kohhalt selle asja pärrast nomib. " Gesinnane üllema wallitsuse käst ei keela mitte kassinust, waid ütleb: üllema wallitsuse poolt lubbatud isseärranis seltsid ei olle tarwis, sest et rahwale jubba muidogi sellepärrast õppetust antakse.

Ugga Lätti-rahwas teadsid kül, kui pikkale firrikus ehk kolimaja kuultud õppetuse sõnna ullatab, kudda suremal ulgal mõnnus õppetus ühhest kõrwast sisse ning teisest jälle wälja lähheb, ja ennamiste igga pühhapäw innimesed firrikust wina jure töttawad (kudda ka selle kirja pildikeses näme!) kus mitto omma

peat wärsitawad. Sõnna: kuuljaid on palju, agga sõnna täitjaid pissut ma-ilmast leida! Summal waim ärratas mitmes kohhas Lätti-maal mõnned ausad perremehhed ülesse; need piddasid omma nabri-ning sõbradega nõu, jättsid ühhelpuhhul wina-jomise mahha, ja nenda sündis kõige wäljastpidi kombeta kassinuse selts nende ulgas. Kui kaunis assi rahwas eas ni kaugele olli sigginend, affasid mitto ausad kirriko õppetajad ennam ja ennam rahwa mõtted senna pole seadma, kiitsid awalikkult head wilja, mis kassinuse seeme olli kaswatand, ja sowisid mõnnusaid kirjajad trükki läbbi rahwa kätte murretseda, kust iggaüks õppetust leidis. Seddawisi jõudis, Summal olgo tännaud, kassinuse assi kolme aastaga Lättimaal lajale. — Tännapäw leitakse Kuramaal jubba mõisa wanne mid, kes ennam wina koggoniste ei põlleta ja omma kõrtsud sure maantee äres winata peawad! — Sunnimesed on nüüd isse ni palju head sest asjust maitsnud ja selgeste tunda sanud: et inimene mitte üksnes winata ei wõi ellada, waid palju parremine weel ellab, kui wina prukimisega! — Jodikute maggus rahho on lõppenud, parrem süddame tunnistus unnest ärfanud, laffumine äbbiks ning teotuseks sanud, ja mitto jodikut parrema tee peäle juhhatud. Kül on sellepärrast meie kohhus Issandat tännada selle walguse cest, mis meie maale on sündinud."

Zuhtus, kui nüüd lahkumise tunnil jälle jut kassinuse seltsi peäle tulli, ja Karel jälle Lättirahwa kenna ellowisi ülles tunnistas ja wina põlgo kiitis, et Sunni Mihkel istmelt ülles tõusis ja ütles: "Meie kallid sõbber ja nõuandja lahkub pari päwa pärrast meie seltsist, Summal teab: kas same ühtteist weel siin ajalikkus ellus nähha wõi mitte? sellepärrast tahhame selle tunni ning meie sõbra mällestuseks ka eunesele nõuks wõtta, winawõtmist mahha jätta." — Rahwas watasid, sedda juttu kuuldes, üksteise peäle, ja

ei teadnud, mis nad pidid ütlema. Ütrifese aja pärast astus Toa-pappa teiste ulgast wälja, panni käed risti ja ütles:

„Tõsane! nüüd lased sa omma sullast rahhoga auda minna, sest minno silmad on ello õhtul weel parrema päwa koibo walget nähha sanud! Tänno ja kiitus olgo Sulle, kõrge Tõsa taewas! kes Sa ka meie maale nisuggust suurt õnne olled fulutanud, ka meie rahwa seast mõningad patto unnest ülles ärratand, ja parremat süddame tunnistuse iddo meie sisse olled istutand. Tõsta omma palget allastades meie pissifese koggoduse peäle ning anna meile jõudo ello wisi parrandada, maailma eksituse ning pettuse wasto seista, pilkajate ning rummalate naero kannatada kassinust päwast päwani ikka ennam kossutada püda, ja üksford selle trostiga auda langeda: meie olleme ommalt kohhalt jõudo möda püdnud kasso sõnna täita. — Meie weike selts on praego otsego üks padikene sure laenetawa merre peäl, kedda wee laene igga filmapilk wõib ärra matta, kui üks nõrk pilliroog laanes, kedda tuul senna ning tänna kõigutab, ehk kui üks kerge liblekene tuule tiwa peäl, mis allati figub ja wangub. — Siiski, armsad sõbrad ja nabri-mehhed! kui meie omma ettewõtmisele kedda üht mis kõigile tarwis on nurga kiwwiks rajame, omma kooda kaljo peäle ehitame, tões ning palwes kedda asja algame: siis tulleb meile wististe abbi üllewelt, mis meid uskus ning heal tööle tuggewaks teeb; sest pühha firri ütleb tõutuse sõnnaga: kus ial kaks ehk kolm minno nimmel koos on, seal tahhan ma keskelnende seas olla. Tulle siis, pühha waim! ka meie seltsi ja kinnita meie nõdrade jalga, et wõttaksid julgeste armo tee peäl käia, kinni meile Sinno Ingrid üksford wõitja kroni taewa lauluga wasto towad. Dh! kül olleks õnnis luggo, kui surma-tunnil iggaüks Apostel Paulusega wõiks üttelda: „Minna ollen

head wõitlemist wõitelnud, ma ollen omma ello forra lõppetanud, ma ollen usko kiini pidanud!"

Tännini ollen ma ka wina futäit pruikinud, ei kül ial sellepärrast omma peat wässitand egga mõistust rikkund mis läbbi mind armoline Zummal surema kahjo eest oidis: süiski tõutan minna, tännasest päwast, kus parrem walguš mo mõistust sellitand, wina jomist opis mahha jätta. Ka teie, armsad sõbrad ja nabrid, ollete parrema õppetusele ommas süddames maad annud, ka teie tõutate wina ja muud mõistust seggawad kangel joki ärra põlgada, ja eddespidi mõistlikkul kombel Zummalale auks ning innimestele rõmuks maa peäl ellada. Teie ollete kõik minnust noremad ning jõu polest tuggewamad, sellepärrast wõite loota weel siin ilmas ihho filmatega kallist wilja nähha sada, mis sest praego wälja külwatud kasinuse seemne iw wast tulles päiwil ülles kasvab. Minno ellopäwad on õhtul, üks jalg auas, teine aua äre peäl, sellepärrast ei tohhi ma ennam loota sedda aega nähha sada, agga Sunnisteggija pühha sõnna peäle lootes, surren ma selle usjuga, et mo waimo film teisest ilmast weel ükskord meie rahwa parremat põlwe watama saab. Kui meie waimo mullane kodda ükskord jälle põrmuks ning tolmuks lähheb, siis tõuseb ing iggawese ellusse; aua põrmust tõuseb ello wõsso wälja, nenda kui ühhes laulus seisab:

Kas näggid ruffi põldo sa,
Kui õitses tolmades?
Eks tunnud sedda wadates
Sa rõmo süddames?

Kõik ello-iddud warjab tolm
Kül uino-rüppe sees,
Nikaua kui õitsmise and
Meil seisab filma ees.

Mis kadduw on, se peab kui põrm
Siin auda langema,
Ning ootma kunni Boja heäl
Saab üdma: „Tõuse sa!“

Lassee siis, helduse Issand! kõik innimesed wina
patto paelust lähti peästa! Lassee kõige ilmale parre-
mat walgust tõusta, et risti-ust iggapäw ennam näh-
tawaks saaks töös ning teggudes, mis läbbi meie
ürikene elloaeg ühheks koliks olleks, kus meie taewa
ello kumbed ennestele nõuaksime. — Ühhe asja pär-
rast tahhan ma teid weel palluda: Didke ennast, wen-
nad! kui ollete wina mahha jätnud tühja uhkuse ning
förfuse eest! Urge piddage ennast selle sinnase käs-
sinuse pärrast parremaks ehk täjelikkumaks, kui tei-
sed, kes weel alles wina pruufiwad, waid tännage
waiksel kombel armo Issandat kes teie inged walgu-
s-
tand, ja palluge Tedda kõige ka-wendade eest, kes
weel alles eeskuse tee peäl, et Issa arm ka neid wõt-
taks juhhatada. Meie risti ussu kõige üllem kässo
sõnna kinnitab meile Armastust! Armastusega peame
meie igga ühhele üllesnäitma, et meie Jesuse jüngrid
ning järrelkäijad olleme, selle armastuse Issanda om-
maksed, kes surma wallo kannatates weel omma pi-
najate eest pallus: „Anna neile, andeks, sest
nemmad ei tea, mis nad tewad! Meie nõdrad
innimesed olleme kõik eeskjad ning waesed: ludda wisi
tohime meie wenna peäle kohhut mõista? — Jägo
siis kõik kohtomõistmine Issanda wolets, kes üksford
igga ühhele arro möda saab jäggama!“ —

Kui Toa-pappa maentisust olli lõppetand, tullid
kahheksa meest teiste ulgast wälja, andsid wanna ta-
dile kät, ja lubbasid wina ärrasalgada. Selle peäle
wöttis Karel Piibli ramato ja lugges Aposili teggu-
dest wiendema peatükki 38. ja 39ma salmi: „Ja
nüüd ütlen minna teile: Sätke need innime-
sed rahhule, ja laske neid minna; sest kui

sesinnane nõu ja sesinnane töö on inimesest, test, siis lähheb se tühja. Agga kui se Summalast on, siis teie ei võis edda mitte tühjaks teha, et teid ei leita kui need, kes Summala wasto pannewad." —

Shtul kojo minnes olli inimestel südda ni rõmus ning lahke, kui olleksid nad wangitornist lahti peäsnud.

Els istus õhto ilja kambri akna al murro-pingi peäl, ja lugges ehha walges Rawwila krahwi herra kenna ramatufest: "Ujawite pero walgel." Perre wannemad ollid jubba puhkama läinud, kui Karel Toa-pappat saatmast taggasi tulli ja Else jure astus, küsüdes: mis te loete, Elsekene? Els näitas ramatut. "Se on üks wägga kallis firri" — ütles Karel — mis ma nelli wõi wiiskord jo ollen luggenud; agga ma kahhetzen kõigest süddamest ma-rahwa rummalust, kes tännini sest Ujawitest ni wähe on luggu pidand, weel wähemine neid heäd mõistlikko õppetusi märkand, mis selle kirja sees antakse. Misuggusid mõnnusaid kirjaid on meie päiwil wähe leida, agga, parrako Summal! paljogi nisuggusid, mis ei maksa filma waewa egga luggemise ajawiitmist, weel wähemine rahha koppikat, mis tühja lorri eest kullutati." Nenda räkides olli Karel Else käest ramato wötnud, kenna fige laulo ülles otsind, ja lugges siis:

Minna sow'sin kõik se õse:

Armastaksid sinna mind!

Kui sa mulle kät ei anna,

Süis mo ello ots on kä,

Pea film ei nutta ennam,

Ei mul paista ennam pää." "

"Urge pange pahhaks Elsekene, kui teie käest üht sja küsün, mis mo süddant mitto näddalat on forwand?" Els kostis maddala heälega. Lubba igga,

ühhel küssida. — „Kas teil ei olle weel“ — küs-
 sis Karel — poisimeest mõtte tulnud, kellele te meh-
 hele lähheksite?“ — Minge ikka; — sõitles Els, —
 kudda waesel lapsel kosja mõtte süddamesse tohib
 tõusta? Karel wõttis Else käest finni ja ütles rõmsa
 filmaga: „Kui se sõnna tõssi on, siis ütle mulle öefe,
 kas tahhad mulle ommaks tulla, kui Summal mulle
 pea warjo ning leiwapallukest wõttab kinkida?“ Els
 kohkus selle foggemata sõnna ülle ni wägga ärra, et
 ta nutma affas, ennast Karli käest lahti peästis ja
 sõnna larsumata Rambri tõttas, kus Liso olli. Ka-
 rel ei teadnud, mis ta sest pididi mõtlema, ommetigi
 äbbenes ta tagga järrel minnes ja läks selle pärrast
 maggama.

Tännawo Lihhawette keskmiel pühhal seisis ulk
 rahwast Raja kõrtsi ees, kui üks uhke pulmasaja
 möda sõitis. Prudi filmad ollid nenda rättikute sisse
 mäsitud, et waewalt ninna ots wälja paistis, nisam-
 moti olli luggo pruut-tüdrukuga; peigmees olli saksa-
 wärki rides, agga Sunni Mihkli poeg Jürri olli pejo
 poisiks. Kelle saja se on? küsis Kolga Tõnnis, ja
 kõrtsmit wastas: Se on Sunni perre wäimees ja
 meie kihhelfonna uus kolmeister Karel Wärd o; ta
 wõttab Sunni perre kaswandikko Else ennesele, ja
 lähwad praego firriko laulatusele. „Ennä immet!“
 ütles Kolga Tõnnis — „kaswandik saab enne meh-
 hele, kui rikkas perre-tüttar! Kõrtsmit wastas: Lisul
 on minnewal suggisel küllalte koskilaft käinud, kes
 teab mis ta ootab. Mõnningad ütlewad, Liso peab
 handwärki meest immustama, mis läbbi emmanda
 nimme alla saaks, et wõib igga päw pörsa maggo
 päbbe panna. — Siin tulli Hans Laikõrri ratsul
 ajades kõrtsi ette jubba; emalt üdis ta: Kas näggite
 meie kihhelfonna kolmeistrit ja wina-prohweti? kas
 ollete jo sedda ullo ilma kuulnud ehk näinud: et

winata pulme petakse? Sunni pulmad tehakse ilma winata! Kui mo wanna seppa wadder weel ellus olleks, kül meie siis neid wina põlgajaid saakfime wälha naerma. „Kas sey on furnud?“ küsis Kolga Tõnnis. Jah — ütles Laitõrri — se tubli mees on nullas. Tõnnis ütles: „ta põlnud mo arwates weel wiefümne aastanegi?“ — Ei olnud, — kostis Hans — ta ennam kui nellikümmend kolm aastat wanna, agga ta pöddes jo mõnni aasta teed, ja olleks wist jo enne furnud, kui win ta kehha ei olleks üllewal piddand. —

Aeg ei anna sedda rummalat förtso. Iõrri siin pitkemalt juttustada; agga meie peame omma luggisjatele ommetigi ni paljo tähendama: et Karel ennaft — kui fihhelkonna kolmeistri kofta olli sanud — saffa tenistusest lahti wöttts ja kolmnädalat enne Lihhawette Sunni talluse tulli. — Mikaua kui uut koli onet ehhitati olli W*** mõisa korteri one koli majaks lubbatud, kus Sunni Mihkel kōik ue maja piddamise aukatuse nõud walmistand olli. Wanna perrenaene olli kaswandikule illusat kersto toimetand ka ellajaid ja puddolojust noore rahwale finkinud; Karel olli ennesele poisimehhe põlwes ka paar sadda rubla rahha korjand, ja sai, kui mõisast peäsis, weel herra käest sadda rubla kingitud ausa tenimise eest. Sel wisil olli noore rahwa ello asfutamine wägga õnnelikuks kita.

Pulma õhtul, kui kōik pulmalised söma laual istfid, juhtus weel üks assi, mis meie siin kohhal kuulutama peame. Maggusat juttu ajades, tõstis wanna perremees ommad filmad õue wärrawa pole ja ütles: Wata lappolise karja! Kōik pulmalised watsfid wärrawa pole. Pari filmapilgo pärrast nähti, et wanna Toa-pappa ees käis, ja nüüd tundis iggamees tullijaid: need arwatud lappolised ollid kasfinuse feltfi liikmed, ennam kui nellikümmend inge, mehhed ja

naesed, kes kõik Toa-pappa ja Sunni Mihkli nimi-
mist möda wina ollid mahha jätnud. Tuppä astudes
tõi iggamees noore rahwale pissufest puddo frami
pulma kingiks, nõukamad lubbasid weel mõnda sure-
mat asja eddespidi-anda. Siis astusid kassinuse seltsi
rahwas kokko ning laulsid:

Kes Sa meile õnne saatsid,
Juhhataksid ello teed,
Peästsid inged wina-wörgust
Lõppetaksid patto ööd:

Sulle tome tänno, kitust
Pulma päwal silma wees;
Dnnistus ning taewa rahho
Ellago sul süddames!

Kedda Jummal sulle kasaks
Ello tee peäl ühhentand,
Sellele ka rahho, rõmio
Sowib meie pulma-and'.

Jssand lasko teie ello
Dnnelikkult õitseda,
Kunni üksford aua willul
Rahho saate maitfeda.

Ta kui ue päwa koito
Käte aua rünka peäl,
Siis saab ello surmast wõito,
Siis teid kutsub ingli heäl!

Jssa pühha palge ette
Saab meid Jesus korjama
Kui meid tõssiduse mõtte
Sundis ilmaš orjama.

Karli ja Else südda olli rõmust nenda ligutud et wessi filma tõusis; Karel langes nuttes wanna Toa-pappa ning teiste lauljate kaela ümber kinni; ei jäänud pulma laual nüüd ükski film enam kuiwaks, sest kõikide südda eelli rõhnutud. Nenda saab innimene jo siin ilmas mittokord õnsat palka hea töö eest, ja inglid rõmustawad taewas, kui nisuggusid filmapilkoma peäl näwad! — Sunni Mihkel pallus lahke sõnnaga kassinuse seltsi sõma lauale, sest Summala annet olli kül et iggamees wõis omma kõhto täita. Agga misuggune sulg jõuaks sedda rõmoning kallist rahho ülles kirjutada, mis seäl pulma laual noore rahwa ja muu pulmaliste süddames ellas? Ei jõua egga oška Wina-katko kirjutaja õppimata sulg sedda ülles tunnistada. Agga kes isfi ükskord õnnelikkul kombel nisugguse mõistlikko rahwa seltsis juhtus piddo piddama, kül se sedda ärra tunneb, kui meele tulletab, kudda luggo temma ennesega olli. — Ja kui peaks üks ehk teine luggija ni willets ning õnneto ilmas ellama, et ta weel ial pulma egga muud rõmo targal peäl ei olle maitsend, sellele sowime kõigest süddamest nisuggust õnne pea tunda sada! Nisuggusel filmapilkul saab innimene esimest korda sest tunnistust, mis õnnis põlli ükskord taewas saab ollema! —

Unna siis suur Summal ka selle weike kirjale wägge, senna ja tenna üht seemne iwwa rapputada, kus ta iddanema, wõssuma ning wilja kandma akkab! Ja kui Wina-katto õppetus üht ainust effinud loma wiefümme ehk saja inge ulgast parrema teele juhatab, ei siis olle sefinnane firri asjata olnud.

Minne siis mo lapsoke, Wina-kat! julgeste innimeste sekka lituma, kopputa igga maja ning urtsiku ukse tagga ja terreta — kus sind sisse lastakse — iggameest lahke sõnnaga! Ärra kardda tühja naero ja rummalate pilkamist, waid rägi iggas kohhas mõnnusa sõnnaga rahwale, mis so isäa sulle on õppetand.

Trüffi wiggad, mis pallutakse parrandada.

lebbe Eülg.	riibda,	üllewatt,	alt.	Kuida trüfflitud.	Kuida tulled luggeda.
3	10		•	seäsketele	seäsetele
4	3		•	fehla	fihla
4	15		•	nifamoto	nifamoti
5	6		•	fulle	ful
5	3		•	jallat	jallalt
5	18		•	pead	peat
6	16		•	farthowli	farthowli
7	1		•	eppib	leppib
10	10		•	perremees	perremees —
17	1		•	sur k3	sureks
18	3		•	janud, ene	janud enne
21	2		•	riidis	riidis
21	11		•	lõfsin	lõfsin
28	4		•	fa	fa
28	3 ja 6		•	lastis	lastis
28	2		•	dummal	rummal
28	3 ja 4		•	südrame	süddame
31	5		•	Ewangeliumi	Ewangeliumi
31	5		•	Kulle	Kelle
31	14		•	ruttasta	ruttas ta
32	10 ja 11		•	üttedes	üttedes
32	13		•	tame	fame
39	13		•	murretses	murretses
49	1		•	suud	suud
58	18		•	fahhetfamieta	fahhetfemifeta
65	12		•	seggawat	seggawat
64	3		•	wiendema	wiendama

Ille sedda on weel ilma ramatoteggija teadmata ning tabtmifeta mõnned tähhed trüffi pannemises jure liosatud, mis tullewad mahha kustutada; sepärrast & a loe: keif, keige, volle, aigelle hunt õppetuse mõistmata peitnud, nõddra, iw wadelle, hana, pudruse, hoidja n. t. f. waid: köif, köige, yölle, aigele, unt, õppetuse, mõistmata, eitnud, nõdra, iw wadele, aua, pudruse, oidja n. t. f.

RKr - 840
viinakatk

R 3857

